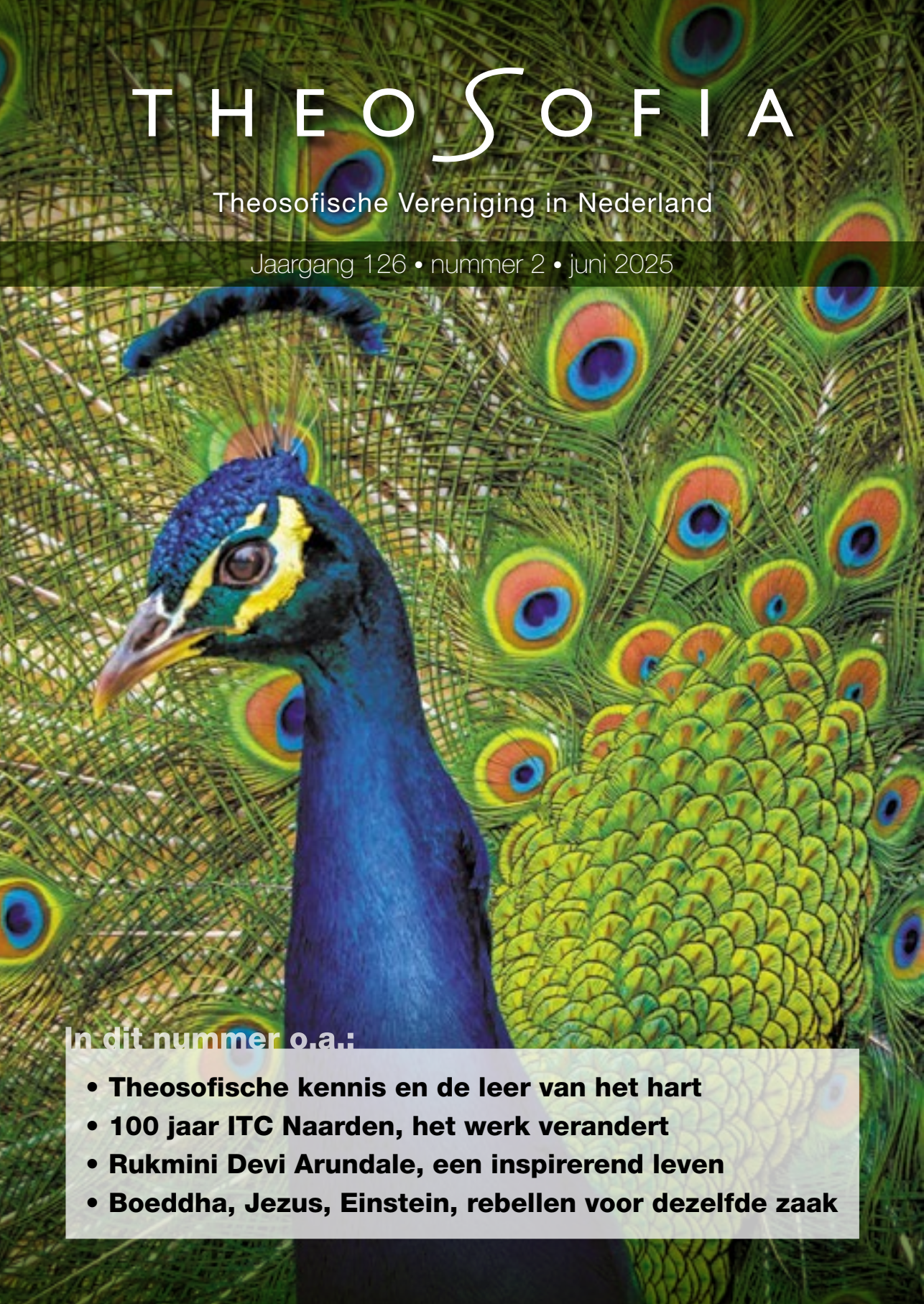

THEOSOFIA

Theosofische Vereniging in Nederland

Jaargang 126 • nummer 2 • juni 2025

In dit nummer o.a.:

- Theosofische kennis en de leer van het hart
- 100 jaar ITC Naarden, het werk verandert
- Rukmini Devi Arundale, een inspirerend leven
- Boeddha, Jezus, Einstein, rebellen voor dezelfde zaak

Vrijheid van denken

The Theosophical Society (Adyar) heeft zich wijd en zijd over de wereld verspreid en leden van alle religies zijn en worden er lid van, zonder dat ze de specifieke dogma's, leringen en geloofsovertuigingen van hun eigen geloof opgeven.

Daarom is het wenselijk het feit te benadrukken dat er geen enkele lering, geen enkele mening is, door wie ook onderwezen of gekoesterd, die in enig opzicht voor enig lid van de vereniging bindend is, dat er geen lering, mening is die niet vrijelijk door enig lid mag worden aangenomen of verworpen. Instemming met haar drie doeleinden is de enige voorwaarde voor lidmaatschap.

Geen leraar of schrijver, van H.P. Blavatsky tot nu toe, heeft enige autoriteit om zijn leringen of opvattingen op te leggen aan leden.

Elk lid heeft evenveel recht om zich te verbinden aan elke school van denken welke hij/zij wenst te kiezen, maar hij/zij heeft geen recht om die keuze aan een ander op te dringen.

Noch een kandidaat voor enig werk, noch enige stemgerechtigde kan onverkiesbaar worden gemaakt of het stemrecht verliezen wegens enige opvatting die hij/zij heeft of wegens het lid zijn van een school van denken waartoe hij/zij zou behoren.

Meningen of opvattingen geven geen recht op voorrechten en kunnen evenmin aanleiding zijn om strafmaatregelen te nemen.

De leden van de 'General Council' vragen elk lid van The Theosophical Society (Adyar) ernstig om deze fundamentele principes van de vereniging te verdedigen, te handhaven en ernaar te handelen, en ook onbevreesd zijn eigen recht te doen gelden op vrijheid van denken en van meningsuiting, binnen de grenzen van hoffelijkheid en rekening houdend met anderen.

THEOSOFIA

Jaargang 126 • nr. 2 • juni 2025
Driemaandelijks tijdschrift van de
Theosofische Vereniging in Nederland

Inhoud

Redactie
Ingmar de Boer
Saskia Campert
Margreet Mantel
Marianne Plokker (hoofdred.)
Pauline van Tol

Theosofische Vereniging
in Nederland
Tolstraat 154
1074 VM Amsterdam
www.theosofie.nl

Abonnementen
Nederland - € 30,-
België - € 33,-

Daarbuiten worden
extra verzendkosten in
rekening gebracht.

Losse nummers € 8,00
excl. verzendkosten.

Betaling t.n.v.
Theosofische Vereniging
in Nederland Amsterdam
IBAN NL31 INGB 0000 1919 10

Opmaak en druk:
Bizzprint Amersfoort

© 2025
E-mail redactie:
redactie@theosofie.nl
U kunt het tijdschrift
Theosofia vinden op:
www.theosofie.nl/tijdschrift-t/

Voor dit tijdschrift wordt FSC
gecertificeerd papier gebruikt.

Editorial <i>Saskia Campert</i>	48
Theosofische kennis en de leer van het hart <i>Ingmar de Boer</i>	51
Interview met Rasul van Die	58
100 jaar ITC Naarden, het werk verandert <i>Arend Heijbroek</i>	60
Interview met Elisabeth Raven	65
Rukmini Devi Arundale, een inspirerend leven <i>Isolde Sültemeyer</i>	67
Column <i>Joan Slagers</i>	74
Boeddha, Jezus, Einstein, rebellen voor dezelfde zaak <i>David Michie</i>	75
Boekrecensie <i>Saskia Campert</i>	79
De Gulden Treden <i>Helena P. Blavatsky</i>	81
Hardop denken: Blavatsky over evolutie <i>Anna Lemkow</i>	82
Adressen Theosofische Vereniging	86

De Theosofische Vereniging in Nederland is een vereniging waar de ontwikkeling van het individu centraal staat. Iedereen heeft in zijn zoektocht naar universele waarheid zijn eigen perspectief op de werkelijkheid. De artikelen in Theosofia weerspiegelen daarom uitsluitend de persoonlijke visie van de auteurs. Hoofdbestuur en redactie accepteren geen verantwoordelijkheid voor de inhoud, nauwkeurigheid of volledigheid van de in artikelen gepresenteerde informatie.

Editorial

Saskia Campert

De pauw op de cover, als eeuwenoud symbool van vernieuwing en hergroei, verwijst naar de twee jubilea die we dit jaar vieren: 150 jaar Theosophical Society (TS) en 100 jaar International Theosophical Center (ITC). Op zo'n moment is het goed weer eens te bedenken dat wij niet een verlichte meester vereren en volgen, maar met dankbaarheid terugkijken op het feit dat Helena P. Blavatsky (HPB) op 17 november 1875 samen met Henry S. Olcott en William Q. Judge de TS in New York oprichtte. Zij brachten oude wijsheden uit het oosten naar de christelijke westerse wereld. Het eerste doel was de westerse mens te leren zijn latente vermogens te ontdekken en te ontwikkelen. Later zijn daar de twee andere doelstellingen bijgekomen.

Herhaaldelijk heeft HPB erop gewezen dat zij slechts een 'doorgeefluik' was van de oude wijsheid die haar leraren haar hadden geleerd. Haar meest bekende werk, *De Geheime Leer*, is naar haar eigen zeggen gebaseerd op wijsheden uit een selectie van esoterische boekwerken, genaamd Kiu Te, en commentaren daarop. Naar wordt gezegd worden deze bewaard in bibliotheken van Tibetaanse kloosters, deels onder beheer van de boeddhistische Gelukpa's en deels onder beheer van de Teshu Lama van Shigatse. De *Stanza's van Dzyan* zijn een onderdeel van deze boekwerken en vormen de daadwerkelijke grondslag voor *De Geheime Leer*.

Door de leraren die grote invloed op HPB en de TS hebben gehad (de Tibetaanse Mahatma's Morya en Koot Humi) is het niet verwonderlijk dat vedanta en vóór-boeddhistische denkbeelden (o.a. het Kashmira shaivisme) in de geschriften van HPB terug te vinden zijn. De vraag wordt wel eens gesteld of de leerstellingen van theosofie en het Tibetaans boeddhisme identiek zijn. Het antwoord daarop is eenvoudig: naast overeenkomsten zijn er duidelijke verschillen, maar de bronnen waaruit zij beide putten zijn waarschijnlijk identiek.

In dit verband is het aardig op te merken dat de eerste president van de TS, de Amerikaanse militair en landbouwingenieur kolonel Olcott, zich tot het boeddhisme bekeerde. Binnen de TS speelde hij een belangrijke rol bij de bevrijding van boeddhisten die onder de heerschappij van de hindoes leefden. Zowel in India als in Sri Lanka is de

herleving van het boeddhisme voor een deel aan zijn werk te danken. Daarnaast was hij een markante genezer, voor wie mensen dagenlang in de rij stonden.

Het is dan ook niet toevallig dat we in dit nummer ruimte hebben gemaakt voor David Michie, die vanuit boeddhistische invalshoek de eenheid van verschillende spirituele paden belicht. Ook de boekbespreking van het boek van de boeddhistische monnik Lama Ropa Rinpochee toont de samenhang van begrippen als zelftransformatie (theosofie) en gedachtentransformatie (Tibetaans boeddhisme).

TS Adyar, een wereldwijde organisatie

In Nederland vergeten we vaak hoe internationaal de TS met het hoofdkwartier in Adyar is. Van onze leden woont ongeveer 50% in India, ongeveer 15% in de USA en de overige leden zijn - soms in kleine groepen - verspreid over de wereld. Zo'n 53 landen zijn aangesloten. Vrijwel alle Europese landen, inclusief Rusland en Oekraïne, hebben theosofische groepen, waarbij IJsland eruit springt omdat het ledenaantal erg hoog is ten opzichte van de bevolkingsgrootte. Ook vinden we groepen in Zuid-Amerika (bijv. Brazilië), Midden-Amerika (bijv. Cuba, Mexico), Oost- en Zuid-Azië (bijv. Filipijnen, Australië, Nieuw Zeeland) en Zuid- en West-Afrika. We kunnen dus stellen dat TS Adyar erin is geslaagd mensen vanuit de hele wereld bijeen te brengen en te enthousiasmeren. Een betere vorm van universele broederschap is nauwelijks denkbaar.

In dit nummer

Deze Theosofia wordt meer dan gewoonlijk gevuld met werk van eigen leden. TVN-voorzitter Ingmar de Boer en ITC-voorzitter Arend Heijbroek beschrijven vanuit hun eigen lange ervaring de betrokkenheid die zij voelen. Twee interviews tonen hoe recente en langjarige leden theosofie ervaren en toepassen in hun dagelijks leven. De column is van de hand van Joan Slagers, die hiermee het stokje overneemt van Peter LePoole die twee jaar een vaste column verzorgde.

Voor de leden die deelnemen aan de feestelijke Celebration van 22-24 augustus in Naarden, waar o.a. Indiase dans op het programma staat, is het artikel over Rukmini Devi, echtgenote van George Arundale de derde president van de TS, een must.

De feestelijkheden deze zomer bieden ons een goede gelegenheid elkaar weer eens persoonlijk te ontmoeten en gezamenlijk toekomstplannen te smeden.

Zo kunnen we vol vertrouwen op weg gaan naar 200 jaar TS en 150 jaar ITC!

De activiteitenagenda van de Theosofische Vereniging in Nederland (TVN) en haar plaatselijke afdelingen staat op:

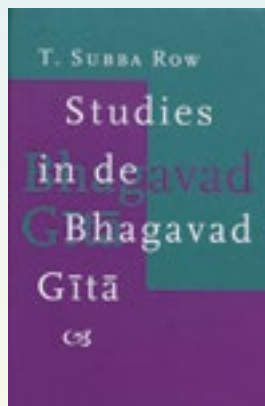
www.agendatheosofie.nl

Theosofische boekhandel Adyar

Tolstraat 154 - 1074 VM Amsterdam - Telefoon: 020 676 56 72

E-mail: books@theosofie.nl - Website: www.theosofie.nl

Open: woensdag t/m zaterdag van 13:00 - 17:00 uur

T. Subba Row (1856 - 1890)

Studies in de Bhagavad Gītā

Uitg. Theosofische Vereniging, 1999 - 200 pag.

Gebonden, ISBN 9061750784 - prijs € 15,75

Naast een Nederlandse vertaling van vijf lezingen van Subba Row over de Bhagavad Gītā, bevat dit boek een historische beschrijving van zijn leven, voetnoten, bijlagen, een bibliografie, een woordenlijst en een index door Henk Spierenburg.

Wie dit boekje leest, kan niets anders dan tot dezelfde conclusie komen als H.P. Blavatsky, die schreef na zijn overlijden in 1890, dat India een van haar grootste geleerden had verloren.

Aryel Sanat

Het innerlijke leven van Krishnamurti

Uit. Theosofische Vereniging, 2004 - 413 pag.

Paperback, ISBN 9061750857 - prijs € 19,50

Aryel Sanat onthult de rijke esoterische gebeurtenissen van Krishnamurti's leven. Zelf heeft Krishnamurti nooit het bestaan van zijn 'meesters' ontkend, noch het feit dat hij het voertuig van de Heer Maitreya zou zijn. Deze innerlijke realiteiten vormden zelfs iedere dag een onderdeel van zijn volwassen leven en waren nauw verbonden met het werk dat hij deed.

Aryel Sanat (Miguel Angel Sanabria) kende Krishnamurti persoonlijk. Hij was verbonden aan de Amerikaanse Universiteit in Washington.

Dalai Lama

Vrij van religie

Een pleidooi voor vrede, compassie en welzijn

Asoka, Milinda Uitgevers, 2013. - xv, 186 pag.

Gebonden, ISBN 9789056702953 - prijs € 7,90

Iedereen die vervulling, welzijn en geluk wil bereiken, dient fundamentele menselijke waarden als compassie, vergeving, geduld en tolerantie te cultiveren. Van oudsher richten mensen zich tot een religie om hun menselijke waarden te ontwikkelen. De Dalai Lama begrijpt dat dit tegenwoordig voor velen niet meer opgaat. In het tweede deel van dit boek worden praktische oefeningen gegeven, mede gericht op het omzetten van negatieve emoties naar menselijke waarden.

Theosofische kennis en de leer van het hart of theosofie in de huidige tijd *Ingmar de Boer*

Ingmar de Boer is de drijvende kracht achter Loge Naarden. Hij geeft regelmatig lezingen bij plaatselijke afdelingen van de TVN. Ingmar de Boer is tijdens de ALV in juni 2024 gekozen tot voorzitter van de Theosofische Vereniging in Nederland.

Inleiding

Om een juiste uitdrukkingvorm te vinden voor de theosofie in onze tijd, is niet vanzelfsprekend. We zien dat in veel nationale afdelingen van de Theosophical Society (TS) tegenwoordig actief wordt gezocht naar nieuwe en aansprekende vormen voor de eeuwige wijsheid. Om een beeld te kunnen vormen van zo'n nieuwe vorm is het eerst noodzakelijk de theosofie in gedachten te ontdoen van haar tijdelijke aspecten, bijvoorbeeld de cultuur die in de loop van de tijd in de vereniging is ontstaan, en terug te gaan naar de essentiële kern van ideeën, die samen uiteindelijk de occulte leer vormen die H.P. Blavatsky (HPB), de Mahātma's en anderen naar voren wilden brengen, en waarvoor de TS uiteindelijk als voertuig zou dienen.

Een definitie van theosofie

Een goed uitgangspunt voor zo'n zoektocht zou kunnen zijn, een geschikte definitie van het begrip theosofie. Bijvoorbeeld kunnen we onderzoeken hoe het woord theosofie in de literatuur wordt gebruikt. We ontdekken dan al snel dat er meerdere betekenissen zijn die door elkaar worden gebruikt. Enerzijds hebben we het bijvoorbeeld over theosofie als we verwijzen naar de TS zelf, en anderzijds is er de universele en eeuwige wijsheid die daarachter ligt, die we ook theosofie noemen. Ook HPB, waarvan we weten dat ze vaak dezelfde woorden in verschillende betekenissen gebruikt, gebruikte deze twee verschillende betekenissen door elkaar.

We zien overigens deze twee visies op theosofie, of accentverschillen, tegenwoordig weerspiegeld in twee verschillende tradities, enerzijds van de TS Adyar, in Nederland genoemd de Theosofische *Vereniging*, en anderzijds de verschillende theosofische *genootschappen* die zijn ontstaan uit de Amerikaanse Afdeling na de afsplitsing in 1895. Deze genootschappen (bijvoorbeeld de TS Point Loma en TS Pasadena) hebben geen drie doeleinden maar vijf, waarvan het eerste is, het verspreiden van de kennis van theosofie.

Een definitie die ik een tijdje geleden tegenkwam op de website van de Theosophical Society in America (een nationale afdeling van de TS Adyar) die deze twee invalshoeken laat zien, geeft een opsomming van drie verschillende betekenissen van het woord theosofie. Ik geef die definitie hier zoveel mogelijk letterlijk weer. Theosofie is:

1. een verzameling leerstellingen gegeven door H.P. Blavatsky en andere auteurs,
2. een eeuwige en universele oude wijsheid die ten grondslag ligt aan alle religies, en
3. goddelijke wijsheid als een staat van bewustzijn waarin men een directe waarneming van de waarheid krijgt.

Het is zeker waar dat het woord theosofie in de betekenis wordt gebruikt van 'het gedachtegoed dat door theosofen wordt uitgedragen', maar we kunnen eraan twifelen of theosofen ooit concrete leerstellingen hebben gegeven. Dit zou immers haaks staan op de theosofie zelf, waarvan een essentieel kenmerk is dat ze geen dogma's kent. Leerstellingen, in de zin van dogma's, zijn niet alleen een vijand voor ons als geestelijke zoekers, maar ze brengen ook het voortbestaan van de TS in gevaar, als oorspronkelijke bron van levende esoterische kennis. De betekenis onder 1 kunnen we daarom een beperkt en eigenlijk onjuist gebruik van het woord theosofie noemen. We kunnen niet voorkomen dat onoordeelkundigen het woord zo gebruiken, maar de leden zelf zouden zich wel bewust moeten zijn van de misverstanden die hierdoor kunnen ontstaan.

HPB zegt het zo in *De Sleutel tot Theosofie*, in hoofdstuk IV over 'De verhouding van de Theosophical Society tot de theosofie' (in de TUP editie van 1985, op p. 54): *B[elangstellende]: Ik dacht dat u had gezegd geen eigen leerstellingen [tenets] of dogma's [doctrines] te hebben?*

Th[eoosoof]: Die hebben we ook niet. De Society heeft geen eigen wijsheid die ze hoog moet houden of onderrichten. Ze is eenvoudig de schatkamer van alle waarheden die grote zieners, ingewijden en profeten in historische en zelfs prehistorische tijden onder woorden hebben gebracht; althans voor zover ze die konden verzamelen. Daarom is zij slechts het kanaal waardoor de waarheid, zoals die in de verzamelde uitspraken der mensheid wordt gevonden, in meerdere of mindere mate in de wereld stroomt.

In HPB's werk *De Geheime Leer* vinden we iets vergelijkbaars tegen het einde van de introductie in deel I: *Maar voor het publiek in het algemeen en de lezers van de 'Geheime Leer' kan ik herhalen wat ik aldoor al heb verklaard en wat ik nu formuleer in de woorden van Montaigne: Heren, ik heb hier slechts een boeket van uitgezochte bloemen gemaakt en heb er niets van*

mijzelf bijgevoegd dan het touwtje dat hen samenbindt. Trek het 'touwtje' kapot en snijd het in stukken, als u wilt. Wat het boeket FEITEN betreft, deze zult u nooit kunnen laten verdwijnen. U kunt ze alleen negeren, meer niet. (GL I, [xlvii])

De geheime leer die HPB naar voren wilde brengen in *Isis Ontsluierd* en *De Geheime Leer* bestaat vooral uit de verbanden tussen de genoemde 'feiten', in het grotere kader dat wordt uiteengezet. Al we dit iets breder trekken: hoe mooi en waardevol ook, wat theosofen uitdragen zijn slechts reflecties van de 'eeuwige en universele oude wijsheid', die in de definitie hierboven wordt genoemd onder punt 2.

Verder is theosofie geen geopenbaarde leer, waarbij een goeroe of profeet vertelt wat hij heeft doorgekregen van entiteiten, of rechtstreeks van een Opperwezen, waarbij de leden of bestudeerders dit als gelovigen zouden moeten aannemen, bijvoorbeeld omdat ze zelf geen rechtstreekse toegang hebben tot dergelijke informatie. Als theosofen geen dogma's accepteren, hoort daar natuurlijk ook bij dat ze niets accepteren op gezag van anderen. Geloof is hier niet iets nastrevenswaardigs dat te maken heeft met religieus vertrouwen, zoals in het Engelse woord 'faith', maar het is het ten onrechte aannemen van de juistheid van feiten die we zelf niet kunnen verifiëren. Dit betekent ook dat we heel dicht bij onszelf moeten blijven om ons niet te laten verleiden tot het aannemen van zaken die anderen beweren, in dit geval theosofen. Deze vorm van authenticiteit is van belang op ons pad van ontwikkeling. Het is nooit noodzakelijk om iets voor waar aan te nemen wat we innerlijk niet als waar ervaren.

In HPB's werk *De Stem van de Stilte* wordt deze levenskeuze besproken in het tweede fragment getiteld *De twee paden* en aangeduid als 'de leer van het hart'. Deze wordt beschreven als het esoterische of verborgen pad, in tegenstelling tot het exoterische of open pad. HPB schrijft daar over exoterische scholen die gebaseerd zijn op de boeddhistische soetra's, de woorden van de boeddha, en esoterische scholen die gebaseerd zijn op het hart van de boeddha. Bij esoterie gaat het niet om kennis die is vastgelegd, maar om levende wijsheid, die in de mens voortdurend groeit.

In de TS bestaat daarom ook geen autoriteit buiten onszelf die ons kan vertellen wat we moeten denken. We hebben geen 'theosofische Paus', zouden we kunnen zeggen. In de jaren twintig is dit door het internationale bestuur van de TS verwoord in de tekst die we kennen onder de titel *Vrijheid van Denken*, die we op vele websites van loges en nationale afdelingen vinden. We kunnen deze tekst ook voorin op de binnenkant van de kaft van het tijdschrift *Theosofia* vinden. Deze tekst geeft eigenlijk aan waarom de TS geen sektarische organisatie is. In de huidige tijd is dat van groot belang, zeker in de westerse landen, want nu velen het christendom vaak met veel moeite achter zich hebben gelaten, willen zij niet opnieuw toetreden in een organisatie waar door anderen voor je wordt bepaald wat je wel en wat je niet mag denken. Uit het oogpunt van onze ontwikkeling als mens is het ook van groot belang die fase achter ons te laten, en op dit punt onze eigen verantwoordelijkheid te nemen. We zouden het kunnen zien als een vorm van emancipatie of maturatie. Toch blijft het zaak in de TS voortdurend alert te zijn,

om er zeker van te zijn dat we ook blijven handelen naar deze richtlijn Vrijheid van denken.

Als we theosofie zouden beschouwen als een georganiseerd geheel van leringen, een 'lichaam van kennis', gegeven door bepaalde theosofische auteurs, zou de TS al snel in grote problemen komen, en dit had HPB ook scherp voor ogen. Denk bijvoorbeeld eens aan de situatie waarbij wetenschappelijke ontwikkelingen ons inhalen en aantonen dat sommige van HPB's gedurfde theorieën onjuist zijn. Hoewel ze haar tijd in veel opzichten ver vooruit was, zijn hiervan voorbeelden te geven. We zouden ons genoodzaakt zien aan te geven welke geschriften canoniek zijn, of zelfs welke passages van, bijvoorbeeld, de werken van C.W. Leadbeater juist zijn en welke niet. Het komt er uiteindelijk op aan of we geloven wat deze auteurs zeggen, of niet. De waardevolle kennis die in het gedachtegoed van de vereniging voorhanden is, is belangrijk voor iedereen die zich werkelijk wil verdiepen, maar de vereniging geeft nooit officiële goedkeuring aan teksten, of aan specifieke opvattingen van de universele waarheid. De TS zou dan verworpen worden tot datgene waarvoor we op Wikipedia ten onrechte worden aangezien, namelijk een 'beliefsysteem', een geloofssysteem. In hedendaags wetenschappelijk onderzoek wordt de theosofie meestal ook in die categorie geplaatst.

Keren we nu terug naar onze definitie van theosofie: de derde component van de definitie, theosofie als een staat van bewustzijn, heb ik zelf eigenlijk nooit zo horen gebruiken. De directe waarneming van waarheid en de staat van bewustzijn die daarvoor nodig is, zijn ongetwijfeld van groot belang voor theosofen, maar ik zou zelf niet zeggen dat die staat van bewustzijn zelf theosofie is. Goddelijke wijsheid (naar het Griekse woord theosofia) is niet iets anders dan de eeuwige en universele theosofia, die in essentie de mystieke en occulte wetenschap is. Deze theosofia, of gewoon 'theosofie', die ten grondslag ligt aan alle grote religies, is de erkenning of interne verwezenlijking van deze goddelijke wijsheid. Zij is het resultaat van ons geleidelijk toenemende vermogen universele waarheid te kunnen zien.

Identiteit en herkenbaarheid

Een vraag in het verlengde hiervan: 'Als we dan binnen de TS zoveel vrijheid hebben en iedere theosoof volgt misschien zijn hart, verliest de vereniging dan niet haar identiteit?' Ja, dat is een reëel probleem, en in onze tijd des te meer. Voor nieuwe leden en aspirant-leden is het aanvankelijk vaak onduidelijk wat ze van ons kunnen verwachten. Vaak wordt gevraagd wat 'de theosofie ergens van vindt', of wat het standpunt van de vereniging is. Dan moeten we zeggen dat we daarover geen gezaghebbend standpunt hebben. Dit voelt dan in eerste instantie misschien als een zwakgebod. Er is echter in de theosofische literatuur zoveel voorhanden, dat we altijd wel een aanknopingspunt kunnen vinden om de vragensteller verder te helpen, bijvoorbeeld voor een mystiek of universeel perspectief op de concrete maatschappelijke vraagstukken van de huidige tijd.

Verder zijn de drie doeleinden van de TS zeer abstract, en de resultaten die ze voor ogen hebben zijn met name innerlijke doelen. De te vormen 'kern van broederschap' bijvoorbeeld, is niet iets concreets wat je kunt zien of vastpakken. De TS kent ook geen goeroes of leiders en er is ook geen bijzondere klederdacht, speciaal uniform of kapsel waaraan theosofen op straat zijn te herkennen. In het

voorbijgaan noemen we dit soort kenmerken weleens gekscherend 'onze zwakke punten die uiteindelijk sterke punten zijn'. Maar een gevolg hiervan is wel, dat we als organisatie niet vanzelf een duidelijk gezicht naar buiten toe hebben.

Theosofische onderwerpen

Vanuit de plaatselijke afdelingen wordt weleens gevraagd: wat is nu wel een theosofisch onderwerp en wat niet? Wat 'mogen' we wel en wat niet bespreken in het verband van onze loge? De leden zijn zelfs met zulke verschillende onderwerpen bezig dat het soms wel lijkt alsof ze allemaal hun eigen 'theosofietje' hebben. Valt daardoor de vereniging niet uit elkaar? Wat hebben we als leden precies gemeen?

Allereerst is het misschien goed om te zeggen dat theosofie niet is, bijvoorbeeld het lezen van boeken geschreven door theosofen. Uit het voorgaande is dit ongetwijfeld al duidelijk geworden. Anderzijds, als logeleden samen een theosofische klassieker willen bestuderen kan dat natuurlijk heel waardevol zijn. Zoals gezegd: er is veel moois en unieks in de traditie van de TS te vinden. We hoeven ons echter niet te beperken tot boeken van theosofische auteurs. Het gaat immers over het gedachtegoed van de theosofie, en dat is in een veel breder gebied te vinden. We kunnen daarbij denken aan de grote verscheidenheid aan onderwerpen die HPB aanraakt in een boek als *De Geheime Leer*, of *De Stem van de Stilte*. Die werken staan vol met wegwijzers naar belangrijke literatuur die interessant is voor diegenen met een mystieke of occulte aanleg of belangstelling. Het gaat allemaal om het niet kwijtraken van ons richtingsgevoel: als we weten waar de punten van overeenkomst en verschil zijn met de theosofische of mystieke schrijvers, kunnen we over elk onderwerp zonder problemen samen nadenken en (meditatief) onderzoek doen. Wijzelf zijn tenslotte de belangrijkste graadmeter om te bepalen of iets waardevol voor ons is of niet.

Als we kijken naar de veelheid van onderwerpen waar we ons in deze tijd mee bezig zouden kunnen houden, bijvoorbeeld gezamenlijk in het verband van een loge, dan zien we dat veel van deze onderwerpen alleen onze zucht naar sensatie kunnen bevredigen. Hoeveel ongeïdentificeerde vliegende objecten moeten er nog langsvliegen om te weten dat er buitenaards leven is, en wat helpt ons dat in onze ontwikkeling of die van de mens in het algemeen?

De ontwikkeling waar het in theosofie om gaat vindt niet plaats in het horizontale vlak maar op de verticaal: het gaat niet om meer van hetzelfde, of om exploratie van de veelvormigheid van het bestaan, maar om verdieping, en dat houdt in verandering van gezichtspunt.

Deze verandering van gezichtspunt kunnen we aanduiden met de term 'occultisme', de leer van dat wat verborgen is. Goethe geeft dit heel mooi aan in zijn Faust, op het punt waar Faust bereid is zijn ziel aan de duivel te verkopen in ruil voor universele kennis, waar hij hem laat zeggen: 'Das ich erkenne was die Welt, in innersten zusammenhält'. Dat wil zeggen, de essentie van het occultisme is te weten waardoor alles in het allerinnerlijkste wordt bijeengehouden. Het doel hier is unificatie, het herleiden van alle kennis en ervaring tot de eenheid. Hier kunnen we ook aanvoelen dat occultisme uiteindelijk niet kan worden onderscheiden van mystiek.

De drie doeleinden

Als we de drie doeleinden van de TS als uitgangspunt nemen voor een definitie van theosofie, kunnen we een zeer ruim gebied van onderwerpen bestrijken, omdat de doeleinden tamelijk abstract zijn. Als we de doeleinden als onafhankelijk van elkaar zien blijkt dit gebied veel ruimer te zijn dan wat binnen de TS gebruikelijk is. Het tweede en derde doeleinde worden in onze dagelijkse 'theosofische

praktijk' beperkt door het eerste. Het tweede doeleinde, dat gaat over de studie van religies, beschouwen we op zichzelf niet als een theosofisch doel. Soms wordt dat wel gedacht, en dat leidt dan bij leden tot verwachtingen die niet door de vereniging kunnen worden waargemaakt. Ook voor het derde doeleinde geldt dat het vaak tot verkeerde verwachtingen leidt wanneer het los van het eerste doeleinde wordt gezien. Het onderzoeken van verborgen vermogens in de mens, bijvoorbeeld de kundalinīkracht, vinden we geen theosofisch doel op zich. Pas wanneer de studie of het onderzoek wat we doen in het licht komt te staan van 'het vormen van een kern van universele broederschap der mensheid', zoals het staat in het eerste doeleinde, wordt het relevant in het verband van de theosofie. Iets moderner verwoord, in lijn met de missieverklaring die we achterop elk nummer van het blad Theosofia kunnen vinden, zouden we kunnen zeggen: als het ons kan helpen ons besef van de eenheid van alle leven te verdiepen.

De TS is blijkbaar geen studievereniging voor religies *zonder meer*, of een occulte leerschool *zonder meer*. Daarvoor bestaan tegenwoordig ook andere organisaties waar geïnteresseerden prima terecht kunnen. Veel van de idealen waarvoor HPB en haar theosofische tijdgenoten zich destijds inzetten zijn nu minder relevant geworden, omdat de doelen die zij nastreefden inmiddels geheel of gedeeltelijk zijn verwezenlijkt. De eerste zorg van de Theosofische Vereniging in Nederland is op dit moment, een uitwisselingsplatform te zijn voor iedereen die werkelijk spirituele of mystieke belangstelling, motivatie of ervaring heeft.

De drie doeleinden: de *de facto* situatie?

Ten slotte

HPB wilde met haar boeken, haar optredens en met de oprichting van de Theosophical Society de allesomvattende samenhang achter de ontwikkeling in het universum onder de aandacht brengen, het grotere doel achter de ontwikkeling van de mens, en het grote doel achter het handelen van de individuele mens. Dit was een bijzonder ambitieuze opgave, maar ze deed een oprechte poging haar perspectief te delen met haar publiek. Dit universele perspectief had ze stapsgewijs opgebouwd gedurende haar vele reizen, in haar ontmoetingen met geestelijke leraren, in haar contact met allerlei esoterische gemeenschappen en bewegingen, en door haar studie van filosofie, religie en wetenschap. In haar zoektocht werd ze geleid en gesteund door enkele van de zogenoemde Mahātma's. Zelf had ze het idee dat ze haar ambitie niet zo goed heeft kunnen verwezenlijken als ze had gewild, maar haar ambitie is een weerspiegeling van de essentie van theosofie, en met deze essentie kunnen wij in onze tijd verderwerken.

De kennis die door mystici door de eeuwen heen voor ons als zoekers is nagelaten en de informatie die daaraan vanuit de moderne theosofische beweging is toegevoegd kan ons daarbij helpen. Deze kennis kunnen we als geheel noemen een weergave van de theosofia, of de eeuwige wijsheidstraditie. Als basis waarop we altijd kunnen terugvallen kan deze kennis ons helpen bij ons dynamische proces van zelf-transformatie. We kunnen onze ervaringen spiegelen aan deze kennis, waardoor we worden geïnspireerd, of waaraan we bijvoorbeeld onze vorderingen kunnen toetsen. De innerlijke leiding is hierbij gezeteld in het hart. De resultante van dit proces is dat we in de wereld, ook buiten het verband van de TS, een 'Lucifer', een lichtdrager, kunnen zijn.

In gesprek met jong theosoof Rasul van Die over theosofie

In het kader van het 150-jarig jubileum van de Theosophical Society (Adyar) en het 100-jarig jubileum van het Internationaal Theosofisch Centrum(ITC) in Naarden werd zowel een jong lid als een ouder lid geïnterviewd en dezelfde vragen voorgelegd. Voor dit artikel werd jong theosoof Rasul van Die benaderd. Hij is sinds 2022 lid van de TVN en sinds 2023 secretaris van de loge Rotterdam. Hij werd geïnterviewd door eveneens jong theosoof Pauline van Tol.

Welkom Rasul. Hoe ben je voor het eerst in aanraking gekomen met theosofie? En met de TVN in het bijzonder?

Ik ben daarmee in aanraking gekomen in mijn eigen persoonlijke zoektocht naar de diepere betekenis van de Bijbel, wat ik niet kon vinden in mijn kerk. Uiteindelijk ben ik online gaan zoeken naar esoterische stromingen in Nederland. Toen heb ik de TVN gevonden. Ik heb eerst informatie opgevraagd via de website. Dat was begin 2022. Dat ging over de basisideeën van de theosofie, bijvoorbeeld over karma en reïncarnatie. Dat vond ik erg interessant.

Na een tijdje heb ik me aangemeld als lid. De dichtstbijzijnde loge voor mij was in Rotterdam. Daar ben ik naartoe gegaan. Dat was een heel bijzondere eerste ontmoeting. Ik ontmoette daar mensen die verschillende religies bestudeerden. Dat vond ik heel bijzonder. Ook dat ze daar heel open over spraken. Er was een open sfeer, niet veroordelend. Dat maakte dat ik steeds terug kwam. Zij boden mij ook antwoorden op mijn vragen over de Bijbel, zoals sommige parabels en de esoterische betekenis daarvan. Ik kon met hen praten over religieuze onderwerpen, maar ook spirituele onderwerpen en wetenschappelijke onderwerpen. Dat vond ik erg fijn.

Wat betekent theosofie voor jou? Heeft theosofie iets veranderd in hoe je naar jezelf en de wereld kijkt, of hoe je hierin handelt? Zo ja, wat precies?

Het is voor mij het zoeken naar goddelijke wijsheid. En het stimuleren van de studie daarvan. En ook universele broederschap. Eigenlijk de drie doelstellingen van de theosofie. Het ondersteunen van de studie naar religie, universele broederschap en het meer aan het licht brengen van de latente vermogens in de mens.

Het heeft mij gebracht dat ik meer met een open blik naar alle religies ben gaan

Foto: Erik Karits - Unsplash

kijken. En ook dat ik de universele aspecten daarvan ben gaan zien, en de relatie die het heeft met elkaar. Daar kun je veel van leren. Ik ben ook anders naar mensen gaan kijken, minder zwart-wit. Ik ben positiever gaan denken, probeer nu het positieve in ieder mens te zien.

We vieren dit jaar ook het 100-jarig jubileum van het Internationaal Theosofisch Centrum (ITC) in Naarden. Wat betekent het ITC in het bijzonder voor jou? Welke herinneringen heb je hieraan?

Ik vind het een hele mooie plek, heel inspirerend. Met mooie natuur. Ze organiseren daar heel veel activiteiten op het gebied van theosofie, religie en filosofie, maar ook wetenschap. Ze hebben een mooie bibliotheek. Ik ben er twee of drie keer geweest. De eerste keer kan ik me nog goed herinneren. Dat was voor de algemene bestuursvergadering. Toen was ik net secretaris van mijn loge. Dat was mijn eerste ontmoeting met het ITC. Een groot gebouw middenin de natuur. Dat was voor mij persoonlijk een hele mooie ervaring. De andere keren was met de jong theosofen, waarmee ik ook een rondleiding kreeg over het terrein. Ik herinner me de mooie natuur nog erg goed.

Op welke manier ben je in je dagelijks leven bezig met theosofie? En op welke manier ben je actief bezig met theosofie binnen de vereniging?

In mijn dagelijks leven probeer ik veel te doen aan geestelijke ontwikkeling, zoals door meditatie en gebed. In de Bijbel staat dat je het Koninkrijk van God moet proberen te bereiken, wat eigenlijk het non-duale is. Door gedachtes gericht op de persoonlijkheid los te laten, kom je daar iets dichterbij. Door niet jezelf centraal te stellen en door anderen geluk toe te wensen. En door negatieve dingen die gebeuren te relativeren en te zien in het licht van karma, oorzaak en gevolg. Alles wat gebeurt heeft een doel uiteindelijk. Alles heeft betekenis. Niets gebeurt zomaar. Die gedachte helpt mij.

Wat betreft de vereniging: Ik ben sinds eind 2023 secretaris van loge Rotterdam. Ik ben daarvoor gevraagd door het logebestuur. Daarvoor ging ik elke dinsdag naar logeactiviteiten: lezingen en rondetafelgesprekken. Vanaf mei 2022 ongeveer.

Is er iets dat je zou wensen voor de toekomst van de TVN? Hoe zou de TVN zich volgens jou verder kunnen ontwikkelen?

Dat theosofie nog meer in de taal en stijl van de jeugd wordt gebracht, zodat de nieuwe generatie er ook meer bij betrokken kan worden. Je zou het digitale nog meer kunnen integreren. Nu zijn ze wel goed bezig met ZOOM voor lezingen en andere activiteiten. Dat zou nog meer kunnen gebeuren. In deze tijd staan mensen meer open voor het digitale.

De TVN zou zich ook meer kunnen richten op thema's die binnen deze nieuwe generatie spelen, zoals op het gebied van klimaat en natuur. Om op die manier daar over mee te denken.

100 jaar ITC Naarden, het werk verandert

Arend Heijbroek

Arend Heijbroek is voorzitter van het Internationaal Theosofisch Centrum in Naarden

We herdenken dit jaar het honderdjarige bestaan van het Internationaal Theosofisch Centrum in Naarden (ITC)¹.

De eerste jaren

De eerste 25 jaar in de geschiedenis van het ITC heeft een enorme dynamiek laten zien. In 1924 werd er door Annie Besant, tweede International President van de Theosophical Society (TS), gezocht naar een plek waar jonge mensen konden worden opgeleid in ceremonieel werk, met name voor de Vrij Katholieke Kerk (VKK). J. Krishnamurti, toen voorzitter van de jong theosofen in Europa, gaf George en Rukmini Devi Arundale de suggestie om te kijken of het landgoed 'De Duinen' geschikt was. Dit leidde ertoe dat de toenmalige eigenaresse, mevrouw Mary van Eeghen-Boissevain in augustus 1925 het landgoed schonk aan Annie Besant als President van de TS, voor de dienst aan de Meesters.

Huis De Duinen 1920

De donatie van het landgoed leidde tot een explosie van activiteiten. Tal van gerelateerde, meest ceremoniële, organisaties, zoals Vrij Katholieke Kerk (VKK), Tafelronde, Vrijmetselarij, vonden er hun thuis. De bestaande VKK kapel werd aanzienlijk uitgebreid, maar werd al in 1928 vervangen door een grotere kerk met 300 zitplaatsen. Een foto uit het privé-album van C.W. Leadbeater laat een nog groter ontwerp zien.

De kerk in 1928 met links de oude kapel

In datzelfde jaar werden een grote vrijmetselaarstempel gebouwd: de eerste Besant Hall, evenals een klein logegebouw, later gebruikt als logeergebouwtje. Het was duidelijk dat ceremonieel werk de kern vormde van de activiteiten. Dit bleek ook uit de notulen van het ITC bestuur. Belangrijk agendapunt was onder andere het bekostigen van de gewaden voor de

priesters van de VKK. Daarnaast had het ITC ook een duidelijk maatschappelijke oriëntatie. De doeleinden omschreven de promotie van universele broederschap en internationale vrede. Discussies over politiek werden aangemoedigd. Eind jaren dertig ontwikkelde Arundale de vredesmeditatie, in een poging een nieuwe wereldoorlog te voorkomen. Dit

bleef vele jaren een belangrijke eigen activiteit van het ITC. Tijdens de oorlog werden de statuten veranderd, het ITC werd een VKK centrum, waarmee confiscatie door de bezetter een paar jaar is uitgesteld.

Tussen 1950 en 1975: ITC als occult centrum

Tot het overlijden van George Arundale in 1945 was de President van de TS ook erevoorzitter van het ITC. Jinarajadasa, President van de TS van 1946-1953, weigerde deze functie, omdat hij het ITC vooral als een kerkcentrum zag, in plaats van een TS-centrum. Hoewel Rukmini Devi Arundale hoofd van het Centrum bleef, was er in de periode na 1945 lange tijd geen formele band meer met de TS.

Het ceremoniële werk bleef van groot belang. Daarbij was de bijdrage van professor Van der Stok, tussen 1935 en 1958 werkzaam op het ITC, van grote invloed, waarbij ook onderzoek werd gedaan naar de ontwikkeling van nieuwe ceremonieën. Veel theosofen waren betrokken bij het ceremonieel werk. Families kampeerden hiertoe in de zomer met hun gezin op het ITC. Overigens was er veel cohesie tussen de verschillende aspecten van het werk, alleen al omdat velen lid waren van de betreffende organisaties.

De brand van de toenmalige houten Besant Hall in 1965, meer geschikt voor besloten ceremonieën, leidde tot de bouw van een nieuwe Besant Hall. Het was nadrukkelijk de wens van Rukmini dat dit een open gebouw moest worden, met zicht op de natuur. In 1971 was ook de bouw van een eigen, moderne VKK kapel voltooid.

De grote nadruk op occulte aspecten van het werk werd in Adyar met gemengde gevoelens waargenomen. Eind jaren 60 scheef James Perkins, internationale Vicepresident onder Sri Ram, de vijfde President van de TS, een brief met de observatie dat het ITC wel erg met het occulte bezig was, terwijl Adyar zich meer bezig hield met innerlijke transformatie. In feite een vorm van kritiek.

De derde periode, 1975 -2000, tijd van overgang

Mede geïnspireerd door de viering van het 100-jarig bestaan van de TS werden na 1975 meer openbare activiteiten georganiseerd, zoals muziekkuitvoeringen en tentoonstellingen met als thema het spirituele in de kunst. De Annie Besant loge in het Gooi organiseerde activiteiten voor een breder publiek. Dit werd niet door alle leden omarmd, hetgeen leidde tot een onafhankelijke organisatie, De Nieuwe Mens,

die tot voor kort nog op het ITC actief was.

In deze periode ontstond binnen de TS geleidelijk meer afstand tot ceremonieel werk. In het begin leidde dat aan beide kanten tot de onrust die met veranderingen gepaard gaat. De harmonieuze relaties zijn gelukkig weer hersteld.

Na het overlijden van Rukmini in 1986 werd de officiële band met Adyar hersteld. Radha Burnier, zevende President van de TS, werd President van het ITC. Dit gebeurde overigens tijdens een bisschoppelijke conventie van de VKK, die toen toevallig op het ITC plaats vond. Wat is toeval op een occult centrum? Het ITC nam het initiatief om Radha uit te nodigen voor het belangrijke seminar over *Human Regeneration* in 1990. De accentverschuiving naar innerlijke transformatie, een meer persoonlijk, introvert proces, heeft natuurlijk invloed gehad op het ITC.

Door het contact met Adyar nam ook de behoefte toe om het ITC meer geschikt te maken voor internationale theosofische bijeenkomsten. Dit leidde tot de voorbereiding van de bouw van Crystal House en Hall, een enorme operatie.

De laatste 25 jaar, 2000-2025, een bredere doelgroep

De nieuwbouw van Crystal House en Crystal Hall kwam in 1999 gereed en werd in 2020 vervolgd door het vervangen van het oude guest house door Lotus House. Dit had indirect ook invloed op de aard van werkzaamheden op het ITC. Terwijl er voor die tijd ook al kleinschalige activiteiten van derden plaats vonden, namen de mogelijkheden hiervoor toe. Bovendien konden de kostbare gebouwen niet vaak leeg blijven staan. Het werk van het ITC is hierdoor veranderd, van nagenoeg exclusief TS en gerelateerde organisaties, naar een actieve verhuur aan derden, serieuze spirituele organisaties. Er is met name veel belangstelling voor boeddhistische retraites.

De combinatie van een spiritueel en een meer zakelijk centrum lijkt een paradox, maar is een heel positieve uitdaging gebleken. We ervaren dat de hurende organisaties ook nadrukkelijk bijdragen aan de positieve sfeer van het ITC. Het centrum wordt daarbij vergeleken met een diamant met vele kleuren, die samen het witte licht vormen. Veel deelnemers waarderen de bijzondere sfeer van het centrum.

Dit is ook uitgedrukt in de Mission Statement, die in het kort beschrijft waarom we bestaan:

De mensheid te dienen als spiritueel studie- en retraitecentrum, door mensen uit te nodigen om aan het proces van innerlijke transformatie te werken.

Theosofisch werk blijft centraal staan

Laat het duidelijk zijn: het theosofisch werk, als universele spiritualiteit, blijft centraal staan. Dit wordt ook door de hurende organisaties op prijs gesteld. Er is geen verborgen theosofische agenda.

Daarnaast heeft het internationale werk nieuwe impulsen gekregen. Tim Boyd, de achtste President van de TS, heeft als beleid om het ITC in het internationale werk van de TS te betrekken. Belangrijk hierbij zijn de Strategische Planning, dagen van de General Council (GC), die jaarlijks op het ITC plaats vinden. Dan is er meer tijd voor inhoudelijke onderwerpen, anders dan bij de meer zakelijke agenda van de GC in Adyar. Op het ITC is, bij voorbeeld, de mission statement van de TS ontstaan.

Ceremonieel werk en innerlijke transformatie

Terugblikkend roept de vraag zich op of de natuurlijke cohesie, die lang bestond tussen ceremonieel werk enerzijds en anderzijds het theosofisch werk, meer gericht op innerlijke transformatie, niet opnieuw moet worden onderzocht. Het lijkt er op dat de TS zich van de meer ceremoniële werkzaamheden heeft afgekeerd, tot verdriet van vele leden. De vraag is of we het transformatie-kind niet met het ceremoniële badwater hebben weggegooid.

Innerlijke transformatie wordt algemeen beschouwd als de kern van het werk van de TS, als de achterliggende doelstelling van de innerlijke oprichters van de TS. Dat staat niet ter discussie. Innerlijke transformatie en het werk van Krishnamurti, zonder ceremoniële activiteiten, is ook de weg van de schrijver dezes. Maar voor het werk van het ITC als geheel is een bredere beeldvorming nodig, zonder dogma's of persoonlijke preferenties.

De nadruk op innerlijke transformatie leidde tot een meer introverte, individualistische, en soms te intellectuele cultuur. Hierbij spelen commitment om aanwezig te zijn, het werken met fijnere energieën, en samenwerking met anderen een minder grote rol. Deze zijn alle juist essentieel voor ceremonieel werk. Bij ceremonieel werk is echter het aandachtspunt dat dit niet afsluit tot slechts een 'fijne ervaring' voor de deelnemers zonder innerlijke verdieping en wezenlijk begrijpen. Dus beide wegen hebben hun eigen uitdagingen. Maar zijn dit daarmee tegenstellingen?

Tegenstrijdig of aanvullend?

De drie werkterreinen van de TS zijn studie, meditatie en dienstbaarheid. Die zijn niet tegenstrijdig, maar aanvullend, mede om eenzijdigheid te voorkomen. Is dat niet ook het geval met ceremonieel werk en innerlijke transformatie? In veel opzichten vult het elkaar aan. Je kunt aan innerlijke transformatie werken zonder ceremonieel werk te doen, maar je mist dan de ervaring van en ruimte voor de inspiratie van de fijnere energieën. Belangrijke aspecten op het spirituele pad. Ceremonieel werk creëert ook broederschap, omdat je samen innerlijk bezig bent. Je doet het niet voor jezelf, het woord ik vervalt, wordt vervangen door wij, waardoor het losmaken van het ego makkelijker wordt. Zodoende wordt ceremonieel werk binnen de theosofische traditie actief werken aan innerlijke transformatie. Studie van de onderlinge samenhang van mens en fijnere energieën versterkt tijdens de ceremonie die energie en voorkomt dat dit een toneelstukje wordt.

Opnieuw onderzoeken?

Moeten we daarom niet opnieuw gaan onderzoeken wat de relatie is tussen deze activiteiten? Zijn niet beide aspecten verwoord in onze doelstellingen? Wellicht dan niet voor iedereen, maar toch als een optie? En hoe zou dat er dan uit moeten zien?

De ceremonie van de VKK heeft een duidelijk christelijke invalshoek. Dat is niet voor iedereen inspirerend, voor jongeren wellicht om andere redenen als voor ouderen. Kan een lichte, universele ceremonie deel uitmaken van theosofische activiteiten? Is de vredesmeditatie van het ITC, dezer dagen in het Nederlands vertaald, wellicht een optie? Een veld voor onderzoek voor de toekomst.

Terugblik en vooruitzien

Iedere keer zien we aan het eind van een periode van 25 jaar de kiemen ontstaan voor een nieuwe impuls:

- Eind jaren 40: meer los komen van Adyar, om een eigen, meer occulte weg te zoeken.
- Begin jaren 70: meer externe activiteiten, mede door de nieuwe Besant Hall.
- Voor de eeuwwisseling: groter belang van verhuur voor een bredere doelgroep.
- Nu, impulsen voor 2025-2050: onderzoek naar de relatie tussen innerlijke transformatie en ceremonieel werk?

Je kan tijdens zo een periode moeilijk overzien wat de impulsen zijn voor een nieuwe periode. Het bovenstaande kan slechts als vingeroefening worden beschouwd.

Uit de contacten die we ook met andere esoterische organisaties hebben, blijkt dat mensen nu minder geneigd zijn om zich te verbinden aan dit werk. Commitment is ook voor de toekomst van het ITC een belangrijk aspecten. Het werk 'drijft' op een klein aantal bevlogen vrijwilligers, die zich inzetten om dit unieke centrum ook voor de toekomst voor de mensheid in stand te houden.

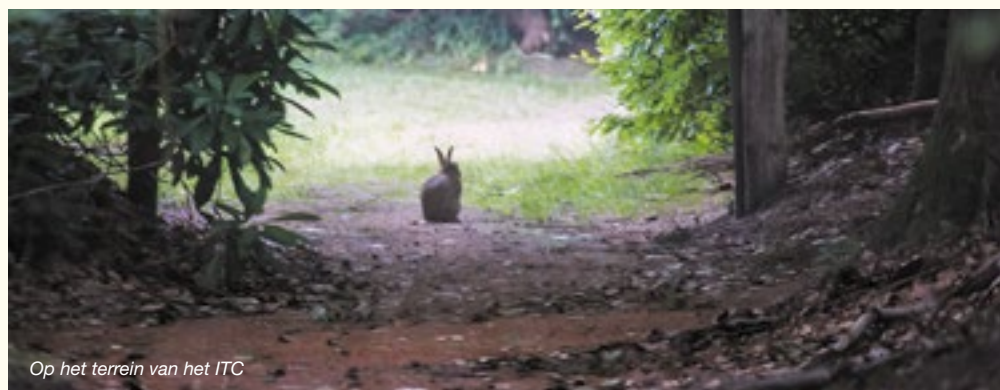
Programma 100 jaar ITC

Ter gelegenheid van het 100-jarige bestaan van het ITC is op 23 en 24 augustus een boeiend programma georganiseerd met Tim Boyd als keynote speaker, en met diverse sprekers over de verschillende aspecten van het werk op het ITC.

Zie voor het programma de site van TVN en ITC.

Voetnoot

1. In oudere literatuur wordt als locatie van het ITC 'Huizen' vermeld. Begin 90-er jaren vond een ruilverkaveling plaats. Sindsdien behoort het Centrum tot Naarden, onderdeel van de gemeente Gooise Meren. Voor een uitgebreidere geschiedenis van het ITC zie Theosofia 113:1 en 113-3, resp. februari en augustus 2012, www.theosofie.nl/tijdschrift-t/archief/

In gesprek met langjarig theosofo Elisabeth Raven over theosofie

Het tweede interview in het kader van de beide jubilea vond plaats met Elisabeth Raven met een lang verleden binnen de wereld van theosofie. Haar werden dezelfde vragen gesteld als aan de jonge theosoof Rasul van Die. Zij werd geïnterviewd door redactielid Margreet Mantel.

Hoe ben je voor het eerst in aanraking gekomen met theosofie? En met de Theosofische Vereniging in het bijzonder?

Ik ben geboren in 1939 en woonde in Göttingen, Duitsland, vlakbij de grens met de DDR. Ik kreeg een vriendin die met haar ouders gevlucht was uit de DDR. Zij woonden bij een boer die een kist op zolder had staan met theosofische boeken. De familie mocht ze lezen en ze vormden een theosofische kring. Zo kwam ik ermee in aanraking. Met die vriendin ging ik in 1962 naar een theosofisch congres in Engeland en daar ontmoette ik mijn Nederlandse man, Aieso. We gingen wonen in Voorburg en werden lid van de loge Den Haag, waar Aieso later in het bestuur zat.

Wat betekent theosofie voor jou? Heeft theosofie iets veranderd in hoe je naar jezelf en de wereld kijkt, of hoe je hierin handelt? Zo ja, wat precies?

Op het gymnasium werd Goethe uitgebreid besproken en werd tot in de hoogste klassen godsdienstfilosofie gegeven. Dat vond ik heel interessant. Op de Hogeschool (lerarenonderwijs) was filosofie ook een bijvak. Toen ik kennismaakte met theosofie was dat een nog mooiere uitbreiding van alle filosofie tot dan toe. Ik heb gemerkt dat de theosofische broederschap werkelijkheid is toen ik met mijn vriendin in Engeland een joods echtpaar ontmoette. We wilden ons bij hen verontschuldigen voor alles wat gebeurd was in de Tweede Wereldoorlog. Het echtpaar drukte ons op het hart dat het onze schuld niet was en dat wij de taak hadden om de broederschap uit te dragen.

Ik ben ook voorzitter van de loge Den Haag geweest en heb daar geen vijandigheid ervaren. Als voorzitter heb ik altijd gestimuleerd dat alle bestuursleden een logeavond konden organiseren zodat het logewerk gebroederlijk door iedereen gedragen werd.

We vieren dit jaar ook het 100-jarig jubileum van het Internationaal Theosofisch Centrum (ITC) in Naarden. Wat betekent het ITC in het bijzonder voor jou? Welke herinneringen heb je hieraan?

Ik bewaar mooie herinneringen aan het ITC. Ik heb daar gewoond toen ik pas in Nederland was. Het is mijn spiritueel thuis. Mijn schoonvader was daar priester van

de Vrij Katholieke Kerk en mijn man is met de theosofie opgegroeid. Ik ben jarenlang voorzitter geweest van het ITC en daarna heeft Rada Burnier, de vorige internationale president van de TS, mij gevraagd, haar vertegenwoordiger te worden bij het ITC. Tot op heden ben ik de vertegenwoordiger maar nu van Tim Boyd.

Op welke manier ben je in je dagelijks leven bezig met theosofie? En op welke manier ben je actief bezig met theosofie binnen de vereniging?

Ik leef elke dag met theosofie, o.a. door te mediteren en de aanroep van Annie Besant te reciteren (*O, verborgen leven...*). Ik werk nog mee in een studiegroep in het theosofisch centrum Apeldoorn. Theosofie heeft me een diep vertrouwen gegeven. Een hoogtepunt was wel een symposium in 2022 samen met de Antroposofen en de Rozenkruisers. Er waren verscheidene bijeenkomsten die zeer inspirerend waren.

Is er iets dat je zou wensen voor de toekomst van de Theosofische Vereniging? Hoe zou de Theosofische Vereniging zich volgens jou verder kunnen ontwikkelen?

Als je goed kijkt gebeuren er al wonderbaarlijke dingen. Er zijn veel meer jonge theosofen dan een tijdje geleden, ook internationaal. Ook ons blad Theosofia zorgt voor een interessante mix van nationale en internationale teksten. Soms meditatief, soms informatief maar altijd gevarieerd.

Hier volgen een paar punten van aandacht:

- Samenwerking met andere spirituele groepen moet gestimuleerd worden.
- Teamwork: meer mensen laten meewerken en samenwerken.
- Order of Service: zorgen voor ouderen en zieken, juist ook binnen de TVN.
- Woongemeenschap voor jong en oud beginnen. Samen mediteren en studeren.

Foto: Pexels - Pixabay

Rukmini Devi Arundale, een inspirerend leven *Isolde Sültemeyer*

Isolde Sültemeyer werd geboren in een theosofische familie en was een goede vriendin van Rukmini. Ze woonde in Duitsland en woont nu in Australië, waar ze muziek, talen en literatuur doceerde aan universiteit en hoge school. Ze is speciaal geïnteresseerd in de spirituele kant van kunst.

Dit jaar vieren wij het 150-jarig bestaan van de Theosophical Society Adyar (TS) en het 100-jarig bestaan van ons Internationaal Theosofisch Centrum in Naarden (ITC), dat prachtige natuurgebied en alle geweldige mensen die het hebben vormgegeven en onderhouden - met een diep gevoel van waardering en dankbaarheid.

Iemand die een onuitwisbare indruk heeft achtergelaten zowel in de TS als op het ITC is Rukmini Devi Arundale. Als inspirerende kunstenaar, docent, filantroop en een groot theosoof, was ze als een veelzijdige diamant, die in vele kleuren schitterde. Ze leverde prachtige, blijvende bijdragen op al deze gebieden en was een grote inspiratiebron voor velen. Zij was 52 jaar lang hoofd van het Centrum, van 1934 tot haar dood in 1986.

Laten we eens kort kijken naar haar rijke en buitengewone leven.

Jeugd

Rukmini werd geboren op 29 februari 1904 in de buurt van de tempelstad Madurai in Tamilnadu, Zuid-India. Ze kwam uit een bekende Brahmanen-familie. Haar moeder Seshammal belichaamde een grote muzikale traditie, haar vader Nilakanta Sastri was van beroep ingenieur, maar ook een Sanskrietgeleerde.

Rukmini was de zesde van acht kinderen. De oudste zoon was Sri Ram, die een geliefde president van de TS zou worden.

Als kind werd ze omringd door muziek en de verhalen van het grote hindoe-epos Ramayana, wat een diepe indruk op haar maakte. Ze droomde ervan om zangeres te worden van de devotionele Carnatic klassieke muziek van Zuid-India. Rukku, zoals ze werd genoemd, toonde bovendien een natuurlijk empathisch vermogen voor dieren en de natuur en zorgde vaak voor gewonde vogels.

Rukmini Devi Arundale

Zoals gebruikelijk bij de brahmanen had haar vader voor zijn twee oudste dochters voor hun twaalfde jaar een huwelijk geregeld, maar hij werd theosoof en steunde de hervormingsbewegingen van Annie Besant, ook met betrekking tot kindhuwelijken.

Wat een geluk voor de jonge Rukku! De traditionele rol van een opgesloten hindoeïstische echtgenote werd haar bespaard! Haar leven nam een totaal andere wending en stuurde haar op een werkelijk uniek pad!

In 1918 verhuisde haar familie naar de omgeving van Adyar. Annie Besant (AB) was toen voorzitter van de TS. Het was de tijd van de onafhankelijkheidsstrijd van India. In Adyar kwam de jonge Rukmini in contact met veel grote persoonlijkheden zoals Gandhi, Tagore, maar vooral met Annie Besant zelf. AB was een politiek activiste, die in haar dagblad *New India* de vrijheid van India propageerde. Ze zette zich ook in voor het Indiase nationale onderwijs.

George Arundale, geleerde en pedagoog, was Annie Besant's rechterhand bij al haar werk in India geworden. Hij probeerde de jeugd van India wakker te schudden voor hun grote spirituele erfgoed en hun te leren er trots op te zijn. Hij had een geweldig gevoel voor humor en alle leerlingen waren dol op hem.

Huwelijk

Arundale werd een goede vriend van Rukmini's familie en in 1920 vroeg hij Rukmini ten huwelijk toen ze een mooi verlegen meisje van zestien was. Het voorgestelde huwelijk veroorzaakte een storm van protest in de diverse gemeenschappen. Rukmini zou het eerste Brahmaanse-meisje zijn dat de barrières van kaste doorbrak en met een buitenlander trouwde.

Belangrijk was dat AB het huwelijk goedkeurde. Het opende deuren van grote kansen voor Rukmini en Arundale's idealisme en activisme vormden haar leven.

Rukmini beschouwde AB als haar spirituele moeder en goeroe en bewonderde haar verheven idealen en onverschrokkenheid. Ze zei dat ze door AB India, haar cultuur en filosofie leerde begrijpen.

Reizen buiten India

In Adyar hielp Rukmini met theosofisch werk op allerlei manieren. In 1923 nam ze het ambt van President of the Young Theosophists op zich. Ze vergezelde Dr. Arundale ook op vele lezingentournees in India.

Uiteindelijk werden de Arundales naar Europa gestuurd, waar ze veel landen bezochten en naar de VS. Nieuwe perspectieven gingen voor Rukmini open. Dr. Arundale introduceerde haar in de cultuur van het Westen: theater, concerten, opera, kunstgalerieën, etc., wat haar artistieke horizon verbreedde. Rukmini toonde begrip en aanpassingsvermogen voor het Westen, maar verloor nooit haar Indiase roots.

Ze leerde geleidelijk aan om lezingen te geven en artikelen te schrijven. Na verloop van tijd ontwikkelde ze haar eigen stijl, een vrije, vloeiende, oprechte voordracht zonder aantekeningen.

In de jaren twintig waren de theosofische activiteiten in Nederland zeer levendig en vol pioniersgeest. Het was ook de tijd van de Sterkampen in Ommen. De jonge Rukmini was getuige van alle historische ontwikkelingen. Toen in 1925 het Naarden Centrum werd opgericht, behoorden Rukmini en Dr. Arundale tot de oprichters. Als gevolg hiervan kwamen

ze hier veel tijd doorbrengen. In analogie met Krishnaji die werd uitgeroepen tot de nieuwe Wereldleraar, werd gesuggereerd dat Rukmini een speciaal kanaal voor de Wereldmoeder zou worden. Maar Rukmini liet zich niet in een specifieke vorm dwingen. Na verloop van tijd ontwikkelde ze haar eigen kijk op deze kwestie en deed wat tot haar aard en cultuur behoorde.

1929 was een cruciaal jaar in Rukmini's leven. De Arundales werden door AB naar Australië gestuurd, waar Dr. Arundale de secretaris-generaal van de Australische sectie zou worden. Op het schip van Surabaya naar Australië reisde ook Anna Pavlova (AP) - de grootste balletdanseres aller tijden - samen met haar gezelschap. Rukmini en Anna werden goede vriendinnen. Rukmini ging naar al haar optredens van het seizoen. Ze was diep geraakt en geïnspireerd door de spirituele aard van Anna Pavlova's kunst.

Anna bewonderde Rukmini's gratie en moedigde haar aan om serieus ballet te leren, ondanks haar rijpe leeftijd van 25! Rukmini volgde enige lessen bij AP en ging later in Londen verder met Cleo Nordi, de hoofddanseres van het gezelschap.

Toneel en dans

Terug in Adyar begon ze toneelstukken te produceren als onderdeel van de artistieke activiteiten die daar plaatsvonden. Ze experimenteerde ook met het creëren van haar eigen dansen.

In 1932 deed ze haar belangrijkste ontdekking, een openbaring: ze zag voor het eerst een uitvoering van Indiase dans! Sadir was de oude heilige dans, die traditioneel alleen werd uitgevoerd door Devadasis, de tempeldanseressen. Maar onder eeuwen van buitenlandse overheersing had de dans een lange periode van verval doorgemaakt en was in diskrediet geraakt, beschouwd als een relikwie uit het verleden. Rukmini herkende echter de schat die het belichaamde, ze zag er de onderliggende schoonheid en spirituele essentie van India in. Ze was gefascineerd en wilde deze dansen leren!

Opnieuw werd ze een rebel! Het was ongehoord dat een Brahmaanse dame zou proberen de wereld van de Devadasis te betreden! Ze vroeg het aan veel leraren, maar die wezen haar af. Maar ze was vastbesloten. Uiteindelijk overtuigde ze twee oude deskundige goeroes om haar te onderwijzen – in het geheim. Weer werd een taboe van kaste en traditie doorbroken. Ze werkte elke dag gedurende twee jaar om de kunst onder de knie te krijgen.

Ze bestudeerde ook de Natya Shastra grondig, het oude traktaat over dans, muziek en drama. Rukmini legde de nadruk op de devotionele aspecten van de dans om nobele gevoelens op te roepen. Na verloop van tijd verrijkte ze de ingewikkelde woordenschat van de dans en hervormde deze ook door een verfijning van kostuums en sieraden die ze zelf ontwierp. Haar smaak was onberispelijk.

Arundale President van de TS

In 1933 overleed Annie Besant. Dr. Arundale volgde haar op als President van de TS. Rukmini werd hoofd van het ITC in Naarden.

Rukmini genoot van de voortdurende steun van Dr. Arundale in haar revolutionaire artistieke inspanningen. In 1935 vond de Diamond Jubilee Convention plaats in Adyar. Er werd aangekondigd dat Rukmini haar eerste openbare optreden van Indiase klassieke dans zou geven. Opnieuw een enorme verontwaardiging en aanvallen in de pers: een Brahmaanse dame die deze dans in het openbaar uitvoerde!

Haar optreden werd een gedenkwaardige gebeurtenis, een 'happening' van historische omvang! Ze steeg op tot het niveau van het sublieme. De schoonheid en puurheid van haar dans en haar persoonlijke uitstraling waren zodanig dat het een complete verandering in de publieke perceptie teweegbracht, totaal en voor altijd. Haar optreden werd geprezen als 'het inluiden van een nieuw tijdperk in de geschiedenis van de moderne Indiase kunst.'

Rukmini veranderde de naam van de originele tempeldans Sadir in Bharata Natya, de naam waaronder het nu universeel bekend is.

Kalakshetra en de Besant Memorial Schools

Een week later, geïnspireerd door het evenement, richtten Rukmini en enkele theosofische vrienden de 'International Academy of the Arts' op om het goddelijke te weerspiegelen in zijn aspect van schoonheid. Zij zagen een grote rol voor India en haar grote spirituele artistieke traditie voor de verheffing van de hele mensheid. De beginjaren waren erg klein op het landgoed Adyar. Na een tijdje kreeg het instituut een Indiase naam, 'Kalakshetra', wat 'Heilige Plaats van Kunst' betekent. Rukmini zag het in de traditie van een gurukula en ashram. Ze nodigde oude dansleraren en grote

oude musici uit om de volgende generatie te trainen en zo de kostbare oude tradities te behouden. Naast de oude dansvormen Bharata Natya en Kathakali werd ook vocale en instrumentale muziek onderwezen.

Overeenkomstig de wensen van Annie Besant werden de

'Besant Memorial Schools' opgericht, omdat onderwijs werd gezien als belangrijk theosofische werk. In 1938 kwamen Dr. Arundale en Rukmini opnieuw naar het ITC in Naarden en zochten speciaal Dr. Maria Montessori op die in het nabijgelegen Laren woonde. Ze nodigden haar uit om een paar maanden naar India te komen om cursussen te geven en leraren te trainen in haar methoden. Haar bezoek vond plaats in 1939, maar toen brak de oorlog uit en werden zij en haar zoon Mario geïnterneerd als 'vijandige buitenlanders'. Ze hadden het geluk dat ze in 'Olcott Bungalow' op het

landgoed Adyar mochten wonen en daar cursussen mochten geven. Ze bleven zeven jaar in India - een grote zegen!

Rukmini toerde door heel India om geld in te zamelen voor Kalakshetra en de scholen. In 1941 ging ze haar respect betuigen aan Rabindranath Tagore in Santiniketan, kort voor zijn overlijden. Hij wilde haar zien dansen en zegende haar. Het was een onvergetelijke gebeurtenis voor haar en het versterkte haar geloof in Kalakshetra en haar missie.

Rukmini begon met het choreograferen en produceren van dansdrama's die haar uiteindelijk onsterfelijk zouden maken in de culturele wereld van India. Ze opende een afdeling Schilderen en een afdeling Weven en Kunst en Ambachten om oude traditionele ontwerpen en methoden te beschermen die dreigden verloren te gaan.

Naast haar artistieke en theosofische activiteiten zette ze zich in voor de verbetering van de positie van vrouwen in India en de wereld, binnen het kader van Unesco. Ook startte ze een dierenkliniek; het lijden van dieren lag haar na aan het hart.

Overlijden van Arundale: alles werd anders

In 1945 overleed Dr. Arundale – zo kwam er een einde aan een groot idealistisch partnerschap van 25 jaar. Zij volgde hem op als Senior Knight of the Round Table. C. Jinarajadasa werd de volgende president van de TS. De steun voor haar werk begon af te nemen en plotseling verklaarde hij zich van van Rukmini en de Besant Institutions te distancieren: kunst en onderwijs werden niet langer officieel als 'theosofisch' beschouwd. Rukmini werd verteld Adyar te verlaten. Het was een grote schok voor haar en haar aanhangers en leidde tot een enorme crisis. Maar ze bleef kalm en onverschrokken, zeker van haar innerlijke gevoel van missie. Ze had het geluk dat ze kon vertrouwen op haar trouwe groep medewerkers, bijvoorbeeld op Sankara Menon. Het verplaatsen van de instellingen, inclusief de scholen, was een enorm werk. Geleidelijk werd land verworven twee mijl verderop langs de kust, bij het dorp Thiruvannamiyur. Destijds was het slechts een zandwoestijn, maar het lag dicht bij de oceaan. Het hele proces bracht veel lijden met zich mee, maar Rukmini bleef dromen van het uiteindelijk creëren van een campus met bomen en natuurlijke schoonheid – wat het nu is geworden. Voor haar moest het een heilige plek worden, gewijd aan het grote moederland India, het land van de grote rishi's.

Ter gelegenheid van India's eerste onafhankelijkheidsdag in 1947 nodigde premier Nehru haar uit om een dansdrama op te voeren in Delhi. Als kunstenaar werd Rukmini een groot cultureel ambassadeur om de spirituele boodschap van Indiase dans en muziek te verspreiden. In 1948 toerde ze enkele maanden door de VS en gaf ook lezingen. Later trad ze ook op in Europa, onder andere in het Concertgebouw in Amsterdam, en in de oude Besant Hall van het ITC.

Steeds bleef ze reizen als prominente internationale spreker voor de TS, in Europa, de VS, Midden- en Zuid-Amerika en Afrika, waar ze vele bijeenkomsten, zomercursussen en congressen inspireerde.

De politieke arena

In 1952 betrad Rukmini de politieke arena. De president van India had haar

genomineerd voor het Hogerhuis van het parlement, de 'Rajya Sabha', vanwege haar verdiensten op het gebied van kunst en de Indiase cultuur. Ze was de eerste vrouw in de Indiase geschiedenis die werd genomineerd. Op haar eigen uitgesproken manier zorgde ze voor veel ophef met haar toespraken, met name met betrekking tot de status van vrouwen en meisjes.

Ze bracht tien jaar, twee termijnen, door in Delhi als het parlement in zitting was. Daar concentreerde ze zich op haar passie en oprechte bezorgdheid: dierenrechten! Ze werkte hard om een nieuw wetsvoorstel in te dienen voor de 'Preventie van wreedheid tegen dieren', het allereerste wetsvoorstel van een privélid in het Indiase parlement. Het zou een enorme strijd worden! Om haar doel te bereiken, moest ze bewijs verzamelen en een rapport opstellen, wat betekende dat ze slachthuizen, onderzoekslaboratoria, circussen, enz. enz. in heel India moest bezoeken. Het eiste een grote tol van haar! Maar het wetsvoorstel werd uiteindelijk in 1960 aangenomen. Ze had haar rajas-energie gebruikt voor sattvische doeleinden! Ze richtte de 'Animal Welfare Board of India' op, een nationaal orgaan, het eerste in zijn soort ter wereld. Het motto: *Compassion in Action*. Ze publiceerde ook een tijdschrift genaamd *Animal Citizen*.

Gerelateerd aan Rukmini's werk voor dierenwelzijn was haar werk voor vegetarisme. Voor haar was het geen kwestie van dieet, maar een van de fundamentele rechten van onze mede-burgers, de dieren. Rukmini werkte al lang voor deze verwante doelen voordat ze in de mode raakten. Ze organiseerde en presideerde vele internationale congressen. In 1962 organiseerde ze als voorzitter van de World Federation of Young Theosophists een tour van 14 Europese YT's door heel India gedurende drie maanden om vegetarisme onder Indiase jongeren te promoten.

Rukmini nam een verdere filantropische onderneming op zich toen Z.H. de Dalai Lama en 18.000 Tibetanen in 1959 hun land moesten ontvluchten. Ze raakte serieus betrokken bij de Tibetaanse zaak. Premier Nehru benoemde haar tot lid van het Relief Committee om te zorgen voor rehabilitatie in India. Rukmini – altijd praktisch – nam 20 Tibetaanse vluchtelingenkinderen in Kalakshetra onder haar hoede om hen te onderwijzen in hun taal en religie, onder leiding van twee lama's.

Ramayana dansen wereldwijd

In de jaren zestig bereikte Rukmini het hoogtepunt van haar creatieve krachten. Ze produceerde veel baanbrekende dansdrama's in verschillende stijlen en talen. Haar magnum opus was de Ramayana-serie van zes dansdrama's. Ze mediteerde altijd over elk verhaal en choreografeerde vervolgens onmiddellijk op de dansers. Iedereen die getuige was van dit creatieve proces noemde haar een genie. Haar 25 volledige dansdrama's zijn een unieke en immense bijdrage aan de culturele geschiedenis van India.

Kalakshetra werd een waar pronkstuk van Indiase kunst op zijn best – een voorbeeld van artistieke excellentie, spiritualiteit en verfijning. Het ontving talloze beroemde bezoekers – grote artiesten (bijv. Yehudi Menuhin), royals (bijv. kroonprinses Beatrix) en veel politieke leiders (bijv. president Indira Gandhi). De concertafdeling van Kalakshetra was een beroemd dansgezelschap geworden en reisde door heel

India en over de wereld, waarbij de grote kunst van Bharata Natya wereldwijd onder de aandacht werd gebracht. Ze toerden uitgebreid door Europa, Azië en Australië en traden op op verschillende beroemde festivals – altijd gesponsord door de Indiase overheid.

Over het algemeen bezocht Rukmini jaarlijks het ITC. Toen de oude Besant Hall in 1966 afbrandde, begon ze meteen met het plannen van de bouw van de nieuwe Besant Hall. In 1977, toen ze weer in het Centrum verbleef, kreeg ze een telefoontje van de Indiase premier Morarji Desai, die haar vroeg om president van India te worden! Ze zou de eerste vrouw in dat hoge ambt zijn geweest. Nadat ze het aanbod een paar dagen had overwogen, weigerde ze beleefd!

In haar rol als Cultureel Ambassadeur had ze haar dansers al door heel Azië meegenomen en uiteindelijk nam ze ze in 1985 ook mee naar China! Ze geloofde in de zachte transformerende kracht van Kunst!

De heropleving van Bharata Natya was een grote factor in de culturele renaissance van India – dit werd algemeen erkend. Rukmini ontving ontelbare prijzen en onderscheidingen voor haar werk op het gebied van kunst, maar ook voor dierenwelzijn, zowel in India als daarbuiten.

Haar latere jaren werden gekenmerkt door vele feestelijke gelegenheden: bijvoorbeeld in 1975 het Gouden Jubileum in het ITC, in 1984 haar 80e verjaardag en in 1985 het Gouden Jubileum van Kalakshetra. Dat jaar zag het jaarlijkse Kunstfestival ook de opening van het prachtige nieuwe theater door premier Rajiv Gandhi. Hoewel ze al erg ziek was, kon Rukmini deze grootse gebeurtenis gelukkig meemaken. Ze overleed een paar weken later - na een buitengewoon leven gewijd aan alles wat groot was op verschillende gebieden van menselijk streven. Haar erfenis leeft voort - haar instellingen op het gebied van kunst, onderwijs en dierenwelzijn floreren.

Vorig jaar bezocht ik het jaarlijkse kunstfestival in Kalakshetra. Wanneer de naam van Rukmini wordt genoemd, wordt ze altijd beschreven met twee bijvoeglijke naamwoorden: visionair en legendarisch. Ze verwezenlijkte haar dromen op een werkelijk wonderbaarlijke manier en ze is terecht een legende geworden - India's Yogini van kunst en schoonheid! Ze wordt genoemd als een van de honderd historische personages die India hebben gevormd.

Vertaling Marianne Plokker

Column Joan Slagers

Tegenwoordig staat mijn keuken na de avondmaaltijd spic en span te glimmen. Nu doet ze dat bij u misschien altijd al, maar ik ben soms wat gemakkelijk in die dingen. Dan vind ik het wel welletjes. Lapje nog over het aanrecht en klaar is kees. Dat is nu anders.

De aanleiding tot deze properheidsoprisping was een, naar het leek, vrij achteloze opmerking van mijn spirituele leraar. We waren in gesprek over meditatie en mooie innerlijke afstemming. Vanzelfsprekend is daarbij ook de omgeving van de meditatie van belang. Schoon en wat verstillend.

Daar was ik me natuurlijk goed van bewust. Dat gold voor het hele huis. Rust en reinheid, zei hij rustig. De badkamer, de keuken... Oei..., daar raakte hij een gevoelig punt. Verbeelde ik het me of keek hij me bij het woord 'keuken' even net wat langer aan??

Plots zag ik mijn keuken voor me. Ik weet natuurlijk niet hoe het bij u is, maar daar gaat bij mij niet mijn grootste aandacht naar toe. Ik ben meer een wat overpeinzend filosoofje dan een huishoudelijk type. Geef me een boek van Blavatsky of Taimni en je vindt me tevreden lezend in een gemakkelijke stoel en dan laat ik zonder een greintje schuldgevoel de boel voor wat het is.

Snel zette ik 's avonds na de avondmaaltijd mijn kritische bril op en liet mijn blik over mijn 'opgeruimde' keuken glijden...Tssjaaa... Wat zal ik er over zeggen? U begrijpt het al. Hier ontstond de kentering.

Ze hebben er ons voortdurend op gewezen, Annie Besant, Krishnamurti en vele anderen. Spiritualiteit gaat ook over de eenvoudige dingen in ons dagelijks bestaan. Erkennen we niet ruimhartig de Eenheid van Al wat Is? Hoe we omgaan met ons dagelijks voedsel en de ons omringende zaken kan daar niet los van worden gezien. U weet dat natuurlijk ook. Misschien herkent u hoe gemakkelijk het er in sluipt om daar toch minder aandacht aan te besteden?

Bij het woord evolutie schieten onze gedachten vaak als een komeet omhoog en blijven echt niet hangen bij een keukensopje of een rommelige boekenkast. Hoe graag willen we niet in sneltreinvaart de spirituele hoogten in, bij voorkeur, hoewel amechtig naar adem happend, toch zeker tot diep in het buddhisch gebied?

Aandacht. Aandacht en liefde voor zowel het grote als het kleine. Is dat niet de basis waar alles om draait?

Boeddha, Jezus, Einstein, rebellen voor dezelfde zaak

David Michie

David Michie is auteur van een aantal boeken over mindfulness, meditatie en Tibetaans boeddhisme. David is spreker, bedrijfstrainer en coach op het gebied van mindfulness en meditatie. In 2005 richtte hij *Mindful Safaris* op, waarmee hij groepen door Afrika leidt voor buitengewone ontmoetingen met zowel de buitenwereld als de binnenwereld. Wekelijkse overdenkingen op davidmichie@substack.com

Boeddha, Jezus en Einstein behoren tot de meest invloedrijke leraren wier werk enorme impact heeft gehad op de menselijke geschiedenis. Ik vind het fascinerend dat, hoewel ze in een periode van tweeënhalfduizend jaar uit heel verschillende culturen zijn voortgekomen, hun inzichten een aantal buitengewone overeenkomsten vertonen.

Ik dacht dat het misschien stimulerend zou zijn om een aantal van deze parallellen te onderzoeken en om degenen onder u die geïnteresseerd zijn in een verdere verkenning, een lijst te geven van boeken die ik in dit kader interessant heb gevonden.

Rebellen

Als we op afstand kijken naar de levens van deze drie leraren is waarschijnlijk het meest voor de hand liggende uitgangspunt dat ze, alle drie, rebellen waren. Boeddha vocht de religieuze orthodoxie aan en verwierp brahmaanse rituelen ten gunste van een direct pad naar verlichting dat voor iedereen beschikbaar was. Jezus stelde de hypocrisie van joodse autoriteiten uit zijn tijd aan de kaak en pleitte voor persoonlijke spirituele ervaring. Einstein stelde de Newtoniaanse mechanica ter discussie, bracht een revolutie teweeg in de natuurkunde en wees op de waarheid dat onze ervaring van de werkelijkheid volledig subjectief is.

Een anekdote die illustreert hoe Boeddha en Jezus op dezelfde manier verschilden van de religieuze hiërarchieën van hun tijd, is het verhaal van de muntjes van de weduwe (Marc. 12:42). Beiden benadrukten dat de intentie van het offer en de oprechtheid van een arme vrouw, die gaf van het weinige dat ze had, veel belangrijker was dan het bedrag dat ze gaf. Terwijl onze maatschappij de loftrompet steekt van filantropen en de soms buitengewone vrijgevigheid van gewone mensen negeert, is dit inzicht vandaag de dag nog steeds relevant.

Onderlinge afhankelijkheid

Alle drie leraren benadrukten 'onderlinge afhankelijkheid', een concept dat ingaat tegen ons gebruikelijke gevoel dat ieder van ons los staat van de wereld om ons heen. Omdat we voor de manier waarop we bestaan afhankelijk zijn van de interactie met vele andere wezens, zijn de meest fundamentele implicaties duidelijk: 'Beschouw anderen als jezelf,' zei Boeddha. 'Behandel anderen zoals je wilt dat ze jou behandelen,' zei Jezus.

Ik vind vooral een van Einsteins meest geciteerde observaties over dit punt mooi. Hij maakt expliciet dat het geloof dat we geïsoleerd bestaan niets minder is dan een misvatting. Hij schetst ook een manier om onszelf te bevrijden van dergelijk vertroebeld denken:

‘Een mens ervaart zichzelf, zijn gedachten en gevoelens als iets dat losstaat van de rest – een soort optische illusie van zijn bewustzijn. Deze illusie is voor ons een soort gevangenis die ons beperkt tot onze persoonlijke verlangens en tot genegenheid voor een paar personen die het dichtst bij ons staan. Onze taak moet zijn om onszelf te bevrijden uit deze gevangenis door onze kring van begrip en mededogen te verbreden en alle levende wezens en de hele natuur in haar schoonheid te omarmen.’

Ethisch gedrag en wijsheid

Einsteins uitspraak, met zijn verheffende uitleg van onderlinge afhankelijkheid, laat zien hoe het onderwerp ethiek benaderd kan worden, niet zozeer op basis van geloof (‘God zou het niet leuk vinden’ of ‘Je kunt karma niet ontlopen’), maar eerder met de simpele logica dat als we deel uitmaken van een onderling afhankelijk geheel, we door anderen te schaden onszelf schaden. Waarom zouden we zoiets overwegen? Dat doen we niet, tenzij we de realiteit ervan waarnemen, begrijpen en accepteren, niet als we wijsheid missen en in metaforische duisternis leven.

De relatie tussen ethiek en wijsheid heeft twee kanten: hoe nauwkeuriger we de realiteit begrijpen, hoe ethischer we waarschijnlijk worden. Hoe onethischer we zijn, hoe moeilijker het wordt om de waarheid te zien.

Boeddha en Jezus gebruikten allebei dezelfde elementen van licht, lampen en helderheid van zicht om de relatie tussen ethisch gedrag en het duidelijk zien van wijsheid te beschrijven. Boeddha zei het heel duidelijk: ‘Zoals een mens die een lamp draagt met zijn ogen alle objecten ziet, zo ook is het met iemand die de morele wet heeft gehoord. Hij zal volmaakt wijs worden.’

Jezus, die vaak meer allegorisch communiceerde, zei het zo: ‘Het oog is de lamp van het lichaam. Dus als je oog helder is, zal heel je lichaam verlicht zijn. Maar als je oog troebel is, zal er in heel je lichaam duisternis zijn. Let dus op of het licht dat in je is niet verduisterd is. Als dan je hele lichaam verlicht is, zonder dat ook maar een deel in duisternis verkeert, dan is het zo licht als wanneer een lamp je met zijn stralen verlicht’ (Luc. 11:33-36).

David Bohm en Krishnamurti

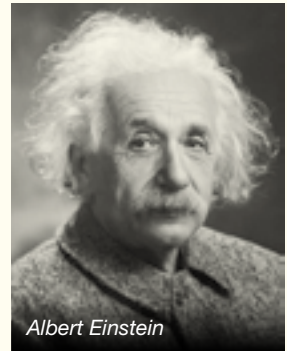
Naast Einsteins prachtige woorden over het verbreden van onze cirkel van begrip, vond ik dit citaat van zijn collega-fysicus David Bohm, dat de relatie tussen gedachten en percepties – en ook foute gedachten en foute percepties – uiteenzet: ‘Het is noodzakelijk dat ieder van ons zijn of haar eigen gedachten en gevoelens observeert en er heel diep in doordringt, zonder erdoor beheerst te worden, zonder ze te verdedigen of te rechtvaardigen.

Op deze manier kunnen de illusies van het ego worden opgelost en kan een meer heldere, nauwkeuriger perceptie van de realiteit worden bereikt.'

Het zal geen verrassing zijn dat David Bohm een grote interesse had in meditatie en bekend was om zijn dialoog met Krishnamurti. De bovenstaande opmerking klinkt als een vrij goede beschrijving van wat soms 'shamatha-meditatie' wordt genoemd, of 'mind watching mind', waarin we observeren dat gedachten opkomen, even blijven en voorbijgaan doordat ze hun kracht verliezen. Dan kunnen we genieten van een rustige helderheid.

De illusie-achtige aard van werkelijkheid

Waarom is het helder zien van wijsheid zo'n groot probleem? Omdat we een bepaald niveau van inzicht nodig hebben om te begrijpen dat wat wij voor realiteit houden, illusie-achtig is. In het Evangelie van Filippus zegt Jezus: 'De wereld is bedrog, want zij is als een droom in de nacht. En zoals iemand in een droom denkt dat hij in de realiteit is, terwijl dat niet zo is, zo is het ook met de wereld.' Boeddhistische lama's gebruiken vaak precies deze illustratie om over te brengen hoe, wat levensecht voor ons lijkt, alle substantie van een droom heeft. 'Beschouw deze wereld als een luchtbel, een fata morgana.'

Einstein was subversief humoristisch over het onderwerp, grappend over hoe onze 'passie' om de realiteit te begrijpen ons leidt tot een begrip dat geen basis in feiten heeft: 'Telkens weer heeft de passie voor begrip geleid tot de illusie dat de mens in staat is de objectieve wereld rationeel te begrijpen door puur denken zonder enige empirische grondslagen - kortom, door metafysica.' Simpel gezegd: de realiteit waarin we gewoonlijk geloven is een sprookje.

De voorrang van het denken

Waarom zijn alle drie de leraren het erover eens dat de realiteit illusie-achtig is? Omdat we, ieder van ons, onze eigen realiteit creëren. Zoals Einstein het verwoordde: 'Fysieke concepten zijn vrije creaties van het menselijke denken en worden niet, hoe het ook mag lijken, bepaald door de externe wereld.' Hij echode Boeddha, twee millennia eerder: 'Alle begrippen als causaliteit, opvolging, atomen, primaire elementen (...) zijn verzinsels van de verbeelding en manifestaties van het denken'.

Er is geen even categorische uitspraak van Jezus vastgelegd. Maar het idee dat de realiteit de creatie van het denken is, is impliciet aanwezig in de manier waarop hij benadrukt dat als we een goddelijke realiteit willen ervaren - in zijn woorden, 'het koninkrijk der hemelen' - het van binnenuit moet komen.

'Jezus zei: 'Als degenen die u leiden tegen u zeggen: 'Zie, het koninkrijk is in de lucht', dan zullen de vogels van de lucht u voorgaan. Als ze tegen u zeggen: 'Het is in de zee', dan zullen de vissen u voorgaan. Maar het koninkrijk is binnen in u en het is buiten u'. (Thomasevangelie: 3)

Het is veelzeggend dat Jezus als eerste verwees naar wat er in ons zit. In het

boeddhisme wordt de realiteit waarin we bestaan, die onze eigen unieke projectie is, soms onze 'mandala' genoemd. Wanneer we karma hebben uitgeput en deugd hebben geperfectioneerd, wordt zo'n mandala beschreven als onbevlekt, verheven of goddelijk. Ons eigen, persoonlijke, koninkrijk der hemelen.

Ons ware doel: bevrijding van het zelf

Als de werkelijkheid een schepping van het denken is, dan is onze meest gekoesterde creatie het zelf. Het is niet het voortdurend veranderende continuüm van ons lichaam en gemoed dat we 'ik' noemen, wat ons in de problemen brengt, maar een volledig verzonnen 'ik' dat permanent lijkt, concreet en op de een of andere manier los van lichaam en geest bestaat - en de realiteit die er door wordt geschapen. Het is dit 'ik', dit 'zelf' - zeg maar ons ego. Onze belangrijkste taak is om dit ego los te laten.

Boeddha drukte het als volgt uit: 'Door afstand te doen van alle gedachten en egoïsme, door zich niet langer vast te klampen wordt de mens bevrijd en verlicht'.

Einstein merkt op: 'De werkelijke waarde van een mens wordt primair bepaald door de mate en de zin waarin hij bevrijding van het zelf heeft bereikt.'

Jezus, die zichzelf identificeerde als de vertegenwoordiger van een transcendente realiteit, verwoordde het in treffende bewoordingen: 'Wie zijn leven vindt, zal het verliezen, en wie zijn leven verliest om Mij nentwil, zal het vinden' (Matt. 10:39). Vastklampen aan wat niet bestaat, het ego, leidt tot verlies, maar het loslaten van de illusie van het zelf stelt ons in staat om de goddelijke realiteit te ervaren.

Conclusie

Er zijn net zoveel verschillende scholen in het boeddhisme als er richtingen in het christendom zijn, om nog maar te zwijgen van de studiegebieden binnen de kwantumwetenschap. Waarom zou dat niet zo zijn? Onze geest is oneindig creatief. Hoewel verschillen en conflicten in aanpak vaak de meest zichtbare aspecten zijn, interesseert het mij persoonlijk waar ze samenkomen. Waar zijn ze het over eens? Welke boodschappen worden op het diepste niveau overgebracht?

Vanuit dit perspectief vind ik de mate van samenhang geruststellend. Terwijl we allemaal ons gekozen pad naar de top van de berg volgen, is het verheffend om te weten dat elke een of twee millennia, als weer een andere buitengewone leraar uit ons midden opduikt, deze ongeacht context of taal, bevestigt dat we op weg zijn naar dezelfde ultieme bestemming: transcendentie, bevrijding, bodhi, goddelijke realiteit.

Vertaling Marianne Plokker

Verder lezen:

Dit zijn enkele boeken die ik ken en die ik met vertrouwen aanbeveel.

- Thomas J. McFarlane, *Einstein en Boeddha, de parallelle uitspraken*. 2003
- Matthieu Ricard & Trinh Xuan Thuan, *Oneindig dichtbij*. Melinda 2008
- Marcus Borg, *Jezus en Boeddha de verassende overeenkomsten in hen uitspraken*. Servire 2003
- Thich Nhat Hanh, *Boeddha leeft, Christus leeft*. Asoka 2010
- Dalai Lama, *Het goede hart. Het nieuwe testament in een boeddhistisch perspectief*. Maitreya 1997
- Elaine Pagels *De gnostische evangeliën*. Kosmos 2005
- Cynthia Bourgeault, *Wisdom Jesus*. Shambala 2008

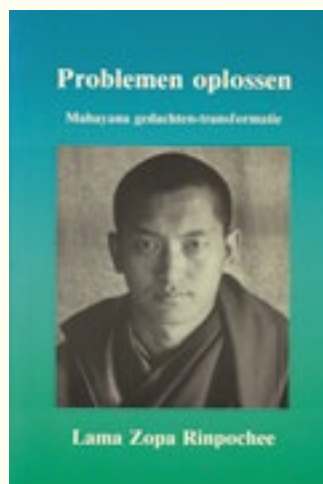
Boekrecensie

Saskia Campert

Titel: *Problemen oplossen. Mahayana gedachten-transformatie*

Schrijver: Lama Zopa Rinpochee¹

Uitgever: Maitreya Uitgeverij (ISBN 90-71886-04-2)

Sinds mensenheugenis tracht de mens grip te krijgen op zijn leven door antwoorden te vinden op vragen als 'hoe maken we een betere wereld zonder geweld, hoe kunnen we lijden voorkomen en gelukkig zijn'. In ieder tijdperk en in ieder deel van de wereld geven godsdiensten en levensbeschouwelijke organisaties daartoe handvatten.

Zo biedt theosofie ons o.a. *De Gulden Treden*, *De Stem van de Stilte* en het meditatie-diagram van H.P. Blavatsky. Het zijn nuttige stappen op ons spirituele pad, dat vaak wordt afgeschilderd als moeilijk en vol obstakels. Kortom, een doornig pad (Annie Besant).

Meer recente theosofische schrijvers leggen vooral de nadruk op zelf-transformatie, als instrument voor een beter leven.

In dit kleine boekje (60 pag.) gaat Lama Zopa, monnik en mede-oprichter van de wereldwijde Foundation for the Preservation of the Mahayana Tradition (FPMT), in op de aloude leer van Siddharta Gautama, de Boeddha of Verlichte, de grondlegger van het boeddhisme. Mahayana gedachten-transformatie vormt een belangrijk onderdeel van de boeddhistische leer. Het is opmerkelijk hoe Lama Zopa erin slaagt deze – zeer diepzinnige – leer in eenvoudige taal tot ons te brengen.

Hij begint met de opmerkelijke uitspraak: *Al je geluk en lijden zijn niet afhankelijk van externe factoren, maar worden door je eigen denkwereld gemaakt. Het hele probleem van ongelukkig zijn hangt dus volledig af van je eigen geest (denken), zoals ook de ervaring van geluk afhangt van de mate waarin je vriendelijkheid, mededogen en geduld beoefent.*

Hiermee wordt afgerekend met de visie dat we ongelukkig zijn omdat onze ouders ons niet goed behandelden, de school ons niet begreep, de kerk ons knecht, onze burens lastig zijn, we in een land wonen met een foute regering... enzovoort. We worden volledig op onszelf teruggeworpen, met name op de manier waarop wij denken. Hoe kunnen wij volgens Lama Zopa ons denken onder controle krijgen en veranderen?

Om te beginnen helpt het je gebruikelijke *ik* te zien als een etiket dat op de vijf aggregaten² is geplakt. Dit *ik* lijkt op zichzelf te bestaan, maar bij nader inzien is het een tijdelijk bestaand gedachtenspinsel. Er teveel belang aan hechten is dus erg onverstandig en leidt tot lijden.

Je ware *ik* is de grootse werkelijkheid achter het etiket, in het boeddhisme ‘leegte’ genoemd. Theosofie spreekt niet van leegte, maar gebruikt termen als alom aanwezig eeuwig Beginsel of puur bewustzijn of Atman waar alles en iedereen uit voortkomt en in bestaat. Je zou dus kunnen zeggen dat we in werkelijkheid niet de gefingeerde kleine *ik* maar *iedereen/alles zijn*.

Foto: Elo Magn - Unsplash

Deze gedachte maakt het eenvoudig om onze gehechtheid aan de kleine persoonlijke ik los te laten en ons leven in een breder perspectief te gaan zien. Volgens het boeddhisme een goede eerste stap op weg naar bevrijding van lijden.

Het boek leert ons verder om problemen anders te etiketteren dan gebruikelijk: etiketteer een probleem voortaan als een interessante

uitdaging die nuttig is voor je groei. Nu veel zorgen/lijden voortkomen uit een zelfkoesterende denkwijze, is het bij problemen nuttig om de gedachte *waarom overkomt mij dit nu weer?* te vervangen door *het is goed dat mij dit overkomt; wat kan ik ervan leren?*

Problemen kun je ook verwelkomen als zuivering van negatief karma, opgebouwd door bijv. vroegere ondeugdzaamheid. In plaats van depressief te worden door een probleem, kan je bedenken dat het een nuttige les is die de oorzaak – ondeugdzaamheid – kan wegnemen waardoor negatief karma oplost.

Tegenwerking ontvangen, gekwetst worden, vernederd worden, zie deze ervaringen als mogelijkheden om trots te elimineren. Als men je prijst, is de kans groot dat hooghartige trots in je opwelt waardoor goede eigenschappen snel verdampen.

Kort gezegd is het doel van het boekje om je geest (denken) aan de hand van eenvoudige tips te oefenen om problemen niet als onwenselijk te zien. Probeer geen etiketten op omstandigheden te plakken, zoals ‘onrechtvaardig’ of ‘afschuwelijk’ maar gebruik iedere omstandigheid als een mogelijkheid jezelf te sterken in het belang van allen.

De oplettende lezer zal opmerken dat Lama Zopa steeds weer de nadruk legt op zelfvergetelheid en het helpen van anderen. Dat is niet verwonderlijk daar de Mahayana-traditie binnen het boeddhisme staat voor het brede pad, dus het pad waarop de zoeker steeds werkt voor het welzijn van alle levende wezens. Dit in tegenstelling tot het Hinayana-pad waar de zoeker zich concentreert op zijn eigen verlichting.

Voetnoten

1. Boeddhistische terminologie: Lama = godsdienstig leraar; Rinpochee = iemand die herkend is als een reïncarnatie van een Lama
2. Het boeddhisme gaat ervan uit dat de mens is samengesteld uit: vorm, gevoel, onderscheiding/perceptie, mentale formaties en bewustzijn. Die tezamen vormen wat hij ‘ik’ noemt.

De Gulden Treden

Helena P. Blavatsky

Een rein leven

Een open geest

Een zuiver hart

Een wakker verstand

Een onversluisde spirituele perceptie

Een broederlijke liefde voor allen

De bereidwilligheid om advies en instructie te geven en te ontvangen

Een loyaal plichtsbesef ten opzichte van de leraar

Een gewillig gehoorgeven aan de geboden van de Waarheid

Een moedig verdragen van persoonlijk onrecht

Een dapper opkomen voor onze principes

Een onverschrokken verdediging van hen die onrechtvaardig worden aangevallen

Een aandacht voortdurend gericht op het ideaal van menselijke vooruitgang en volmaaktheid dat de gewijde wetenschap beschrijft

Hardop denken: Blavatsky over evolutie **Anna Lemkow**

Anna F. Lemkow werd geboren in Saratov, Rusland, de stad waar HPB opgroeide. Anna groeide op in West-Canada en verhuisde naar New York toen ze begon te werken voor de Verenigde Naties op het gebied van economische en sociale ontwikkeling. Dit artikel is een bewerking van haar boek, *The Wholeness Principle: Dynamics of Unity within Science, Religion, and Society* (Quest Boeken, 1990). Dit artikel verscheen in Quest Magazine 97. 2 (Spring 2009)

De eeuwige wijsheid heeft een open eind zodat de betekenis zich in de loop van de tijd uitbreidt en voortdurende herformulering vereist in termen die in overeenstemming zijn met de groei van kennis. Ik geloof dat H.P. Blavatsky's *Geheime Leer* een dergelijke herformulering vertegenwoordigt. Het is, onder andere, een monumentale verhandeling over kosmische evolutie of, nauwkeuriger, over een cyclisch proces dat zowel involutie als evolutie omvat.

Blavatsky zag evolutie als het universele proces waarin alles ontstaat, verandert, groeit en zich ontwikkelt. Om dit duidelijk te maken gebruikte ze een paar bekende illustraties. Wanneer een zaadje, een minuscuul deeltje dat nauwelijks te onderscheiden is van enig ander soort zaadje, wordt geplant, resulteert het, via ontwikkelingsstadia, in een volgroeide boom of plant met bloemen en vruchten die uniek zijn voor zijn soort. Een bevruchte eicel in de baarmoeder doorloopt vele embryonale stadia tot een volledig gevormd menselijk kind. Dat kind ontwikkelt zich op zijn beurt tot een volwassene. Dit is ook een soort evolutie: een mens is geëvolueerd uit een kiem.

Analoog daaraan moet er voorafgaand aan de tot stand koming van een gebouw zoals een kathedraal, een concept in de geest van de architect zijn, gevolgd door plannen, gevolgd door de actualisering van het gebouw vanuit die plannen. Zo is een gebouw 'geëvolueerd' vanuit een idee. Het kan ook worden gedefinieerd als het zichtbaar worden van wat onzichtbaar was, of het tot activiteit brengen van iets dat tot dan toe slechts een latente mogelijkheid was.

Het punt is dat, wat er ook evolueert, een voorafgaand bestaan moet hebben, mentaal of fysiek. Het zaad, volgens Blavatsky, heeft een ideaal ontwerp of plan in zich (waar Plato het mee eens zou zijn). Elk zaad in de natuur is individueel en uniek aangezien geen enkele boom, plant of blad identiek is aan een ander.

Je zou kunnen zeggen dat Blavatsky het idee van evolutie integreerde met het eerbiedwaardige idee van de universele hiërarchie van het bestaan. Zo gesteld is het hiërarchische principe niet langer rigide; het is het werkprincipe geworden van een dynamisch proces dat alle niveaus van het bestaan omvat, 'een progressieve

ontwikkeling naar een hoger leven'. In haar nadruk op proces voorspelde Blavatsky de huidige verschuiving in de wetenschap van statisch of structuurgericht naar procesgericht denken.

Blavatsky schetst een reis in bewustzijn die een hiërarchie van niveaus van zijn omvat waarvan aardse evolutie een klein maar integraal onderdeel is. Deze reis begint met de involutionaire boog van wereldvorming, waarin de nadruk ligt op de geologische ontwikkeling van materiële substanties, gevolgd door de evolutionaire boog, waarin alle wezens, alle levensvormen, mededeleemers zijn. Eerst ontwikkelen zij individualiteit en een gevoel van zelf door proliferatie van soorten, dan realiseren zij geleidelijk, door bewuste ervaring, hun eenheid en verbondenheid met de bron van het zijn, die goddelijk en onuitsprekelijk is.

Meer in het algemeen daagde Blavatsky de orthodoxieën van zowel de wetenschap als de theologie van haar tijd uit. Haar beweringen (zoals haar visie op de dynamische aard van materie) leken destijds onwaarschijnlijk en zelfs absurd, maar veel ervan zijn sindsdien door de wetenschap bevestigd. Een voorbeeld hiervan is haar concept van evolutie. Een in wezen vergelijkbare visie wordt nu naar voren gebracht door andere exponenten van de eeuwige filosofie zonder haar als hun bron te vermelden. (Zij zelf heeft altijd volgehouden dat ze slechts de oudste - en eeuwige - leer herhaalde.) Sterker nog, ideeën die vergelijkbaar zijn met de hare zijn onlangs ontstaan onder wetenschappers die voorlopers in de evolutietheorie.

Blavatsky prees Darwins bijdrage tot op zekere hoogte. Maar ze verwierp het idee dat evolutie bestaat uit een langzame, mechanische accumulatie door de eeuwen heen van kleine toenames van voordeel. Ze zag haar daarentegen als een ontvouwing in progressieve stadia van innerlijke of inherente potentialiteiten die binnen het proces zelf bestaan. Bovendien was het voor haar een dubbel proces: de involutie van een verspreid en gegeneraliseerd bewustzijn in afzonderlijke, gespecialiseerde materiële vormen, waardoor de structuur van de wereld met al zijn chemische en fysieke complexiteit wordt ontwikkeld, gevolgd door de evolutie van bewust leven door de ontwikkeling van zelfbewuste, zelfbepaalde en uiteindelijk zelftranscendente vormen. Die twee processen werken synchroon, waarbij elke stap in de evolutie van responsieve vormen eveneens een stap is in het verwerven van kennis, wat uiteindelijk leidt tot bewuste vrijheid of spiritualisering.

Helena Petrovna Blavatsky

Bovendien stelde Blavatsky dat er drie afzonderlijke maar met elkaar verweven stromen van evolutie zijn: de spirituele, de intellectuele en de fysieke, elk met zijn eigen regels of innerlijke wetten. Alle drie stromen zijn vertegenwoordigd in de constitutie van de mens, de microkosmos van de macrokosmos (de natuur zelf) en dat maakt ons de complexe wezens die we zijn (*Geheime Leer* I [181]).

Voor zover ik weet was Blavatsky de eerste schrijver die materie niet als dood, passief en inert beschouwde, maar als levend, dynamisch en vol energie en die ook sprak over een kosmisch evolutieproces dat de traditionele hiërarchische orde en de wetenschappelijke evolutietheorie samenvoegt.

Een aantal recente denkers heeft standpunten naar voren gebracht zoals die van Blavatsky. Onder hen zijn de hindoeïstische wijze Sri Aurobindo; de filosoof Alfred North Whitehead, die in de jaren twintig van de vorige eeuw pionierde in de filosofie van het proces; en de filosoof, staatsman en wetenschapper Jan Christian Smuts, wiens boek *Holism and Evolution* in 1926 werd gepubliceerd. Later kwam de paleontoloog, mysticus en filosoof Pierre Teilhard de Chardin, wiens controversiële geschriften nog steeds een gruwel zijn voor veel wetenschappers, hoewel hij een van de meest invloedrijke geesten van onze tijd blijkt.

Terugkijkend introduceerde Blavatsky wat betreft de evolutietheorie verschillende nieuwe ideeën, waaronder de concepten dat evolutie op drie verschillende niveaus verloopt, elk met zijn eigen regels en modus operandi en dat evolutie een kosmisch proces is waarbij de ontwikkeling van de geest cruciaal is. Onder wetenschappers ontstonden deze ideeën pas heel recent.

Vertaling Marianne Plokker

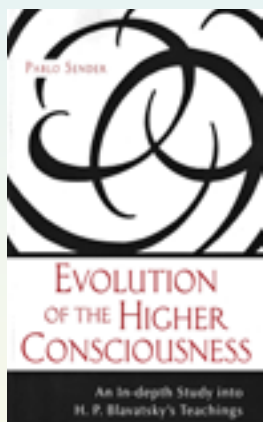
Foto: Biancav - Pexels

Theosofische boekhandel Adyar

Tolstraat 154 - 1074 VM Amsterdam - Telefoon: 020 676 56 72

E-mail: books@theosofie.nl - Website: www.theosofie.nl

Open: woensdag t/m zaterdag van 13:00 - 17:00 uur

Pablo Sender

Evolution of the higher consciousness

An in-depth study into H.P. Blavatsky's teachings

Fohat Productions, 2018 - xv, 201 pag.

Paperback, ISBN 9780997553505 - € 24,00

- voor leden van de TVN € 20,00

In dit boek presenteert de auteur H.P. Blavatsky's diepgaande, maar soms moeilijk te begrijpen uitspraken, systematisch en in heldere, bondige taal. Hij werpt licht op de aard van onze spirituele essentie, de evolutionaire ontvouwing ervan en het werk dat we in het dagelijks leven kunnen doen om bewust deel te nemen aan deze kosmische reis. Zowel het filosofische begrip als de praktische toepassing dus.

Ravi Ravindra - Edited by Priscilla Murray

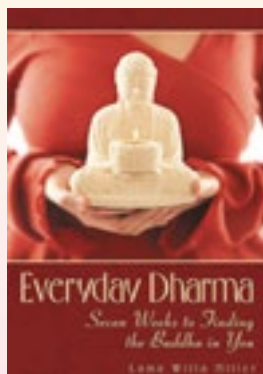
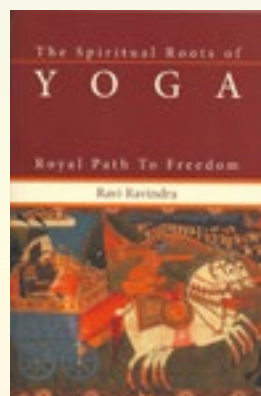
The spiritual roots of yoga

Royal path to freedom

Morning Light Press, 2006 - xvii, 179 pag.

Paperback, ISBN 139781596750111 - € 16,95

Deze artikelen zijn geschreven vanuit een achtergrondkennis van tenminste de Yoga Sutra's van Patanjali en de Bhagavad Gita. Ze behandelen zowel de wijsheid van de tradities van India, als van de hedendaagse meesters zoals Krishnamurti en Gurdjieff. Waardevol voor allen die hiervan meer willen weten, ten behoeve van hun beoefening.

Lama Willa Miller

Everyday dharma

Seven weeks to finding the Buddha in you

Quest Books, 2009 - ix, 297 pag.

Paperback, ISBN 9780835608831 - € 10,00

Dharma betekent hier "spirituele beoefening" - wat we elke dag doen om beter te leven en de wereld beter te maken. Wilma Miller combineert op meesterlijk wijze de oeroude Tibetaanse oefeningen met inspirerende teksten van de tegenwoordige Dalai Lama en van tijdgenoten zoals Bob Dylan. Het gaat om het ontdekken van onze eigen innerlijke wijsheid. Elke dag van haar zeven weekse cursus geeft ze een inspirerende tekst mee, een oefening, en tips om in het dagelijks leven meer harmonie te bereiken. Een uniek werkboek.

Adressen Theosofische Vereniging

Secretariaten van loges (l) en centra (c), (b) = met bibliotheek

- Amersfoort (l,b):** Bijeenkomsten: Burgemeester Penstraat 28, 3741 AH Baarn
Marian van der Pijl, M.Rossaartpad 8, 3813 CV Amersfoort
E-mail: amersfoort@theosofie.nl - 033 480 56 53
- Amsterdam (l,b):** Bijeenkomsten: bovenzaal Tolstraat 154, 1074 VM Amsterdam
Contact: Mw. M. Polman - E-mail: logeamsterdamtvn@xs4all.nl
Website: amsterdam.theosofie.nl
- Apeldoorn (c):** Mw. M.W. Meek-Mennega, Burg. Tutein Noltheniuslaan 3
7316 BD Apeldoorn - E-mail: apeldoorn@theosofie.nl
055 522 19 83 - Website: apeldoorn.theosofie.nl
- Den Haag (l):** Bijeenkomsten: zaal naast de Vrij Katholieke kerk Sint Albaan
Rietzangerlaan 2A, 2566 SV Den Haag
Contact: Jan Willem Renssen - E-mail: tvndenhaag@gmail.com
Website: www.theosofiedenhaag.nl
- Haarlem (c):** Contact: Georges van den Boorn
E-mail: esoterie.kennemerland@gmail.com - 06 12 09 45 35
- Naarden (l,b):** Ingmar de Boer - E-mail: naarden@theosofie.nl - 035 694 01 80
Website: naarden.theosofie.nl
- Nijmegen (c):** Bijeenkomsten: De Vuurvlieg, Tweede Oude Heselaan 179A - Nijmegen
Contact: Annette Leenders-Siebers - E-mail: nijmegen@theosofie.nl
06 58 95 90 23 - Website: www.theosofienijmegen.nl
- Roermond (c)** Contact: Joan Slagers - E-mail: theosofieroermond21@gmail.com
06 23 84 12 88 - Website: theosofieroermond.nl
- Rotterdam (l):** Bijeenkomsten: Proveniersstraat 30B, 3033 CJ Rotterdam
Contact: Rasul van Die - zie: info@theosofierotterdam.nl
website: www.theosofierotterdam.nl - 06 18 69 70 84
- Utrecht (l,b):** Bijeenkomsten: Kruisstraat 307, 3581 GK Utrecht
Contact: Karin van Beers - E-mail: secretaris@theosofieutrecht.nl
06 25 02 31 21 - Website: www.theosofieutrecht.nl
- Zeeland (c,b):** Saskia Campert, secretaris,
E-mail: zeeland@theosofie.nl - 06 26 05 61 63
Website: zeeland.theosofie.nl
Facebook pagina: Theosofie Centrum Zeeland
- Zwolle (l,b):** Bijeenkomsten: Gebouw van de VKK te Zwolle, van 19.30 tot 21.30 uur
Bijeenkomsten: Enkstraat 44 - 8012 TX Zwolle
Contact: Mw. C. Kerssen - E-mail: c.kerssen@online.nl - 06 41 46 97 67

- Adressen België:** Website: <https://ts-belgium.be>
- Antwerpen** Bijeenkomsten: Milisstraat 22, B-2018 Antwerpen
Loge Antwerpen (l,b): E-mail: loge.antwerpen@ts-belgium.be - Telefoon 0032 476 87 99 68
Witte Lotus (l,b): Website: www.logewittelotus.be
E-mail: loge.witte.lotus@ts-belgium.be
Telefoon 0032 486 63 19 97 & 0032 476 87 99 68
- Open Paradigma (l,b): Website: www.openparadigma.org - Telefoon 0032 474 32 53 38
E-mail: open.paradigma@gmail.com & loge.open.paradigma@ts-belgium.be
- Brussel (l,b):** Bijeenkomsten: Geuzenplein 8, B-1000 Brussel
E-mail: info@ts-belgium.be - 0032 486 63 19 97 & 0032 476 87 99 68
- Genet** Bijeenkomsten:
- Tak Vrede (l): Kollekasteel, Groenestaakstraat 66-68, B-9030 Mariakerke
E-mail: tak.vrede@ts-belgium.be - Telefoon 0032 476 87 99 68

Secretariaat, Uitgeverij en Theosofische boekhandel Adyar, Bibliotheek

Tolstraat 154
1074 VM Amsterdam
Telefoon 020 676 56 72
E-mail: info@theosofie.nl
Website: www.theosofie.nl
Facebook:
Theosofische Vereniging in Nederland
Open:
woensdag t/m zaterdag
van 13:00 - 17:00 uur

Hoofdbestuur

Ingmar de Boer (voorzitter)
035 694 0180
Richard van den Boomen (lid)

Lidmaatschap

Contributie € 79,-
(incl. Theosofia)
gezinsleden € 40,-
(zonder Theosofia)

Aanmeldingsformulieren
zijn bij het secretariaat
verkrijgbaar of via de
website.

Betalingen

t.n.v. Theosofische Vereniging
in Nederland, Amsterdam
IBAN:
NL31 INGB 0000 1919 10
BIC: INGBNL2A

Internationaal Theosofisch Centrum

Valkeveenselaan 19
1411 GT Naarden
035 694 5121
E-mail:
info@itc-naarden.org
Website:
www.itcnaarden.org

België

Geuzenplein 8
B-1000 Brussel
Sabine Van Osta (voorzitter)
0032 486 63 19 97
E-mail: president@ts-belgium.be

The Theosophical Society (Adyar)

The Theosophical Society (TS) is op 17 november 1875 te New York opgericht door H.P. Blavatsky, H.S. Olcott en anderen. De TS heeft haar internationale hoofdkwartier te Adyar, Chennai, India, en is actief in zestig landen; de Theosofische Vereniging in Nederland is de Nederlandse afdeling van de TS. Om verwarring met andere theosofische groepen te voorkomen wordt in *Theosofia* achter de officiële naam 'The Theosophical Society' tussen haakjes '(Adyar)' vermeld.

The Theosophical Society (Adyar) bestaat uit studenten die bij iedere religie aangesloten kunnen zijn, of bij geen enkele. De leden hebben met elkaar gemeen dat ze de drie doeleinden van de vereniging onderschrijven (zie achterkant omslag), dat ze religieuze tegenstellingen willen oplossen, dat ze mensen van goede wil bijeen willen brengen ongeacht hun religieuze overtuiging, dat zij religieuze waarheden willen bestuderen en de resultaten van die studie met anderen willen delen.

Zij zijn niet door een gemeenschappelijk geloof met elkaar verbonden, maar door het gezamenlijk zoeken en streven naar waarheid. Zij zijn van mening dat waarheid gevonden kan worden door studie, door reflectie, door zuiverheid van leven en door toegewijd te zijn aan hoge idealen.

Zij zien waarheid als dat wat de moeite waard is om naar te streven, niet als een dogma dat wordt opgelegd door een autoriteit. Zij vinden dat een overtuiging het resultaat zou moeten zijn van individuele studie of intuïtie, en niet daaraan vooraf zou moeten gaan, en gebaseerd zou moeten zijn op kennis, niet op aanname. Zij zijn tolerant jegens allen, ook jegens hen die intolerant zijn, niet als een voorrecht om te verlenen, maar omdat ze dat als hun plicht beschouwen. Zij trachten onwetendheid weg te nemen in plaats van deze af te straffen. Zij zien elke religie als een uitdrukking van de goddelijke wijsheid. Zij geven er de voorkeur aan om religies te bestuderen in plaats van deze te veroordelen, om goddelijke wijsheid in praktijk te brengen in plaats van mensen ertoe te bekeren. Zoals waarheid het doel is, is vrede het wachtwoord.

Theosofie is de belichaming van waarheden die aan de basis liggen van elke religie en waarop geen enkele godsdienst het alleenrecht kan doen gelden.

Theosofie biedt een filosofie die het leven begrijpelijk maakt en die laat zien dat de evolutie geleid wordt door rechtvaardigheid en liefde.

Zij geeft de dood haar juiste plek, als een steeds terugkerende gebeurtenis die de poort opent naar een voller en stralender bestaan in een leven dat geen einde heeft. Theosofie geeft de wereld de wetenschap van de geest terug, door de mens te leren de geest te zien als zijn werkelijk zelf, en zijn denkvermogen en het lichaam als de dienaren daarvan.

Theosofie verheldert de geschriften en leringen van religies door hun verborgen betekenis te ontsluiten en aldus de juistheid ervan aan het denkvermogen aan te tonen, zoals de gegrondheid ervan altijd bewezen is in de ogen van de intuïtie.

Leden van de TS bestuderen deze waarheden, en theosofen trachten ernaar te leven.

Iedereen die bereid is te studeren, tolerant te zijn, naar het hoogste te streven en volhardend te werken, is welkom als lid. Het is aan elk lid zelf om een ware theosoof te worden.

De missie van de Theosophical Society (Adyar) is:

Het dienen van de mensheid
door het ontwikkelen en verwerkelijken
van een zich steeds verdiepend inzicht
in de eenheid van alle leven, de tijdloze wijsheid
en spirituele zelf-transformatie.

De doeleinden:

Het vormen van een kern van de universele
broederschap der mensheid zonder onderscheid
van ras, geloof, geslacht, kaste of huidskleur.

Het aanmoedigen van de vergelijkende studie
van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap.

Het onderzoeken van onverklaarde natuurwetten en
van de vermogens die in de mens latent aanwezig zijn.

Wilt u deze T H E O S O F I A digitaal bekijken?

Scan de QR code hiernaast of ga naar:

www.theosofie.nl/tijdschrift-t/editie-2025/juni-2025

